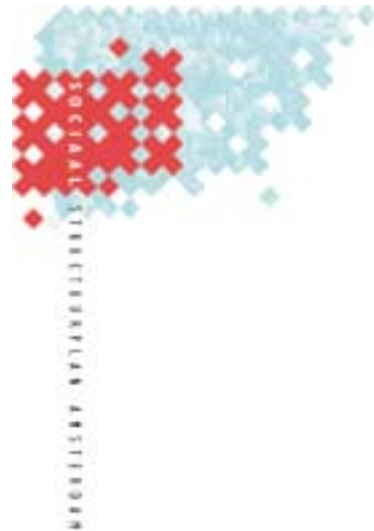

Jaarboek 2000

Onderzoek Sociaal Structuurplan Amsterdam

Colofon

Redactie
Simone Crok
Tineke Bouchier
Jeroen Slot

Productiebegeleiding
Wim van Zee

Grafische vormgeving
Studio Design Stadsdrukkerij Daniël Rey Piuma

Fotografie
Katrien Mulder

Opmaak en druk
Stadsdrukkerij Amsterdam

In opdracht van de Procesunit Sociaal Structuurplan
Gebouw Metropool
Weesperstraat 85-1018 VN Amsterdam
Telefoon 020-5523088
www.ssp.amsterdam.nl

O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek
Weesperstraat 79-1018 VN Amsterdam
Postbus 658-1000 AR Amsterdam
Telefoon 020-5279527 Fax: 020-5279595
www.onstat.amsterdam.nl

ISBN 90 6274 124 X
f 25,00 | € 11,30

juni 2001

Voorwoord

Voor u ligt het Jaarboek Onderzoek Sociaal Structuurplan Amsterdam. In de periode 1999-2002 worden, op basis van de Sociale Agenda Amsterdam en het bijbehorende Werkprogramma 1999-2002, acht door de centrale stad en de stadsdelen geselecteerde thema's aangepakt. Dat gebeurt op systematische wijze waarbij onderzoek een belangrijk onderdeel vormt. Factsheets geven een globaal beeld van de thema's. Quick scans zorgen per thema voor informatie die noodzakelijk is om de concrete beleidsvraag te vertalen in een plan van aanpak. De beleids- of uitvoeringsmonitor volgt en evalueert de in het plan van aanpak gestelde doelen.

Daarnaast is een belangrijke opdracht van het Sociaal Structuurplan Amsterdam: structuur aanbrengen in de informatievoorziening en het in beeld brengen van de dynamiek in het sociale domein. Daartoe is een algemene monitor ontwikkeld, de participatiemonitor 'De Staat van de Stad Amsterdam' die periodiek zicht biedt op de vraag hoe Amsterdam er in sociaal opzicht voor staat.

In de afgelopen anderhalf jaar is op beide fronten veel werk verricht. Dit boek bundelt al het onderzoek dat in 2000 en de eerste helft van 2001 in het kader van het Sociaal Structuurplan Amsterdam is gedaan. Het biedt plaats aan samenvattingen van de uitgevoerde quick scans en uitvoeringsmonitors en aan een samenvatting van de participatiemonitor 'De Staat van de Stad Amsterdam'. Tenslotte gaat het jaarboek in op het onderzoeksinstrumentarium en wordt een methode beschreven om de informatie te structureren.

De behoefte aan informatie over de ontwikkelingen en veranderingen in de stad blijft. Daarom is het de bedoeling dat voortaan jaarlijks een sociaal jaarboek verschijnt met een samenvatting van uitgevoerd onderzoek. Daarnaast zijn via de website van het Sociaal Structuurplan Amsterdam, www.ssp.amsterdam.nl de volledige onderzoeksrapporten beschikbaar. Wij wensen u met dit eerste jaarboek veel leesplezier.

Dus Fabius, *Procesunit Sociaal Structuurplan*
Jeroen Slot, *Info-unit Sociaal Structuurplan/O+S*

Inhoud

Voorwoord	3
[hoofdstuk 1] Inleiding	7
[hoofdstuk 2] Onderzoeksinstrumentarium	11
[hoofdstuk 3] Een methode om structuur in de informatievoorziening aan te brengen	15
[hoofdstuk 4] Quick scans	23
4.1 Schuldhulpverlening	24
4.2 Wijkgerichte aanpak gezondheidszorg	28
4.3 Brede School	29
4.4 Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	33
4.5 Hulpverlening aan schoolgaande jeugd	35
4.6 Ouderenbeleid	38
4.7 Sociale activering	42
4.8 Zorgvoorzieningen voor 0-5 jarigen	44
[hoofdstuk 5] De Staat van de Stad Amsterdam	47
[Bijlage 1] Overzicht uitgevoerd onderzoek tot juni 2001	59
[Bijlage 2] Leefsituatie-index	60
[Bijlage 3] Kaarten Stadsmonitor Amsterdam	61
Literatuurlijst	64

Inleiding

[hoofdstuk 1]

“Het streven is om Amsterdam een echte “sociale stad” te doen zijn. [...] Om aan de versterking van de sociale samenhang richting en inhoud te geven, zal dit jaar een sociaal structuurplan aan de Gemeenteraad worden gepresenteerd. Het zal een actiegericht plan worden, waarin is aangegeven waar de gaten in het zorgpakket zitten, hoe de infrastructuur moet worden versterkt en waar kwaliteit moet worden toegevoegd.”

[Programakkoord 1998 – 2002]

Het Jaarboek Sociaal Structuurplan (SSP) geeft een samenvatting van al het onderzoek in het kader van het SSP dat in 2000 en het eerste kwartaal van 2001 is gedaan. Het Jaarboek vormt een totaalbeeld van de beschikbare informatie en verheldert de samenhang tussen de informatiestromen. Daarnaast geeft het Jaarboek een beeld van de inhoud van het SSP, het ontwikkelde instrumentarium en de resultaten van het instrumentarium. De onderwerpen in het Jaarboek beperken zich tot het terrein van de informatievoorziening.

Het Sociaal Structuurplan

De versterking van de sociale infrastructuur heeft in de bestuursperiode 1998-2002 stadsbreed hoge prioriteit gekregen. Het SSP levert een bijdrage aan die versterking. De belangrijkste doelstelling van het SSP is het bevorderen van de samenwerking tussen de centrale stad en de stadsdelen. In het verlengde daar-

van moet de aansluiting van voorzieningen op de behoeften van de inwoners worden verbeterd. Belangrijke vragen binnen het SSP zijn:

- 1 Hoe ziet het sociale domein eruit, wat zijn belangrijke sociale ontwikkelingen?
- 2 Hoe kan de informatievoorziening binnen het sociale domein verbeterd worden?

Bij de opzet van het SSP is voor de verschillende bestuurders een gezamenlijke agenda, de Sociale Agenda Amsterdam 1999-2002, geformuleerd, waarin de prioriteiten op het sociale terrein vastliggen. Dit wordt gezien als een eerste stap naar bestuurlijke integratie. Het programakkoord van de centrale stad en de bestuursakkoorden van de stadsdelen vormen de basis van de sociale agenda. Het stellen van prioriteiten betekent dat er een aantal concrete thema's moest worden gekozen, waarvoor de onderzoeksvragen zijn uitgewerkt.

De werkwijze

Op basis van de Sociale Agenda is het Werkprogramma 1999-2002 opgesteld. Het Werkprogramma bestaat uit acht thema's die door de centrale stad en de stadsdelen samen zijn geselecteerd. Voor deze thema's wordt in de periode 1999-2002 een concreet plan van aanpak gemaakt. Voor elk thema zijn een doel en een aantal daaraan gekoppelde acties vastgesteld. Bovendien zijn per thema onderzoeksvragen geformuleerd. Per thema heeft een bestuurlijk koppel van drie wethouders van de centrale stad en de stadsdelen de opdracht om een plan van aanpak te maken waarmee het vooraf gestelde doel wordt bereikt. De proces-unit SSP en de informatie-unit SSP zorgen voor analyse, onderzoek en ondersteuning.

De thema's uit het Werkprogramma SSP zijn:

- + schuldhulpverlening
- + wijkgerichte aanpak gezondheidszorg
- + brede school met een buurtkarakter
- + aansluiting onderwijs - arbeidsmarkt
- + interventieketens voor hulpverlening aan schoolgaande jeugd

- + basispakket ouderen
- + sociale activering
- + interventieketens voor 0-4 jarigen.

Leeswijzer

Dit Jaarboek bestaat uit een samenvatting van het onderzoek van de info-unit van het SSP/O+S. De complete rapportages zijn te bestellen bij het SSP of in te zien/te downloaden via de website van het SSP: www.ssp.amsterdam.nl.

In het volgende wordt eerst het onderzoeksinstrumentarium beschreven (hoofdstuk 2). In hoofdstuk 3 komt een methode aan de orde waarmee meer structuur in de informatievoorziening kan worden aangebracht. In deze paragraaf wordt ook toegelicht op welke wijze de informatie van het SSP in het beleidsproces past. Hoofdstuk 4 bevat een compilatie van de quick scans. Bij elk thema wordt aangegeven welke vragen in de informatievoorziening daarvoor in de toekomst belangrijk zullen zijn. In hoofdstuk 5 is een samenvatting van uitkomsten van de Staat van de Stad opgenomen, de monitor van de participatie van Amsterdammers.

Onderzoeks- instrumentarium

[hoofdstuk 2]

De quick scans

Om daadwerkelijk met de thema's uit het Werkprogramma aan de slag te kunnen, is veel specifiek inzicht nodig in de afzonderlijke probleemgebieden. Hiervoor dienen de quick scans. De quick scan is een onderzoeksinstrument dat onderdeel is van de werkwijze van het SSP. In deze onderzoeken worden per thema onderzoeksvragen gesteld, worden de beleidsvelden duidelijk omschreven en wordt aangegeven of er een (tijdelijk) beleidsprobleem is. Het onderzoek richt zich voornamelijk op de vraagzijde. De informatie-unit SSP voert de quick scans uit. De proces- en de informatie-unit formuleren de onderzoeksvragen samen met de betrokken partijen. *De onderzoeken moeten inzicht leveren in het niveau van voorzieningen in relatie tot de doelgroep.* Met andere woorden, het moet duidelijk worden in hoeverre de vraag en het aanbod op elkaar aansluiten. Daarnaast moeten de onderzoeken een instrument bieden waarmee de centrale stad en de stadsdelen een overzicht krijgen van de praktijk en de huidige situatie kunnen evalueren. Terugkerende vragen in de quick scans zijn:

- + Hebben we een beeld van het probleem?
- + Is het doel scherp genoeg?
- + Om welke aantallen uitvoerders en cliënten gaat het?
- + Welke partners zijn erbij betrokken?
- + Welke voorzieningen zijn er?
- + Zijn er lacunes in de aansluiting tussen voorzieningen en doelgroep?
- + Welke financiële middelen zijn er?

De uitvoeringsmonitor

Een uitvoeringsmonitor moet een beschrijving geven van de uitgangspositie, het specifieke probleem en de beleidsveranderingen die politici en/of het maatschappelijk middenveld gerealiseerd willen zien. De

maatregelen die de doelstellingen moeten realiseren worden in een uitvoeringsmonitor gevolgd. Om te voorkomen dat er acht totaal verschillende monitors worden gemaakt, wordt een algemene systematiek aangebracht binnen het monitoren. Elke monitor levert een beschrijving op van de uitgangspositie, van het specifieke probleem en van beleidsveranderingen die politici en/of het maatschappelijk middenveld willen realiseren. De maatregelen die de doelstellingen moeten realiseren worden in een uitvoeringsmonitor gevolgd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van indicatoren die het beleid meten.

Het is van belang dat per thema een registratie beschikbaar is. Indien dit niet het geval is, moet het ontwikkeld worden. Per thema zou bij het opstellen van een plan van aanpak direct nagedacht moeten worden over hoe de beleidsuitvoering gevolgd kan worden.

De participatiemonitor

Uit het onderzoek 'Evaluatie Amsterdamse Monitors' (2000) blijkt dat er in Amsterdam een breed aanbod is van monitors op het terrein van welzijn en leefbaarheid. Dit aanbod is echter tamelijk versnipperd. De doelstelling van het verkrijgen van een compleet beeld van het welzijn van Amsterdamse burgers en de leefbaarheid van de stad wordt niet bereikt als de huidige monitors als basis dienen. De inhoudelijke dekkingsgraad is hiervoor te beperkt, gegevens zijn niet systematisch verzameld, niet compleet en fragmentarisch. Het signaleren van trends en het leggen van verbanden tussen ontwikkelingen is niet goed mogelijk. Dit vormt de achtergrond voor het opzetten van de Amsterdamse participatiemonitor, die een algemene basis moet vormen voor de overige monitors.

	Werk- monitor	Armoede- monitor	Burger- monitor		Burger- monitor	Grote Steden Beleid
Onderwijs	Arbeid	Welvaart	Maatschap- pelijke Participatie	Culturele Participatie	Politieke Participatie	Leefbaarheid

Participatie-monitor

De participatiemonitor als basis

De Amsterdamse participatiemonitor is op een aantal punten vernieuwend. Aan de ene kant wordt voor het eerst op een zeer nauwkeurig ruimtelijk niveau gebruik gemaakt van administratieve gegevens en statistieken. Aan de andere kant brengt de monitor samenhang aan in het totaalaanbod van monitors door het ontwikkelen van een stevige basis. Hierdoor kunnen de bestaande monitors effectiever gebruikt worden.

De Amsterdamse participatiemonitor is een onderzoek dat de participatie van Amsterdammers centraal stelt. De monitor onderzoekt in welke mate Amsterdammers in de samenleving participeren, welke groepen een achterstand op dit vlak hebben en welke juist niet, wat de samenhang is tussen de vormen van participatie en hoe de participatiegraad van Amsterdammers ruimtelijk verdeeld is. Deze onderwerpen sluiten aan bij het Sociaal Structuurplan, dat onder meer streeft naar groei in sociale participatie en maatschappelijke integratie in Amsterdam.

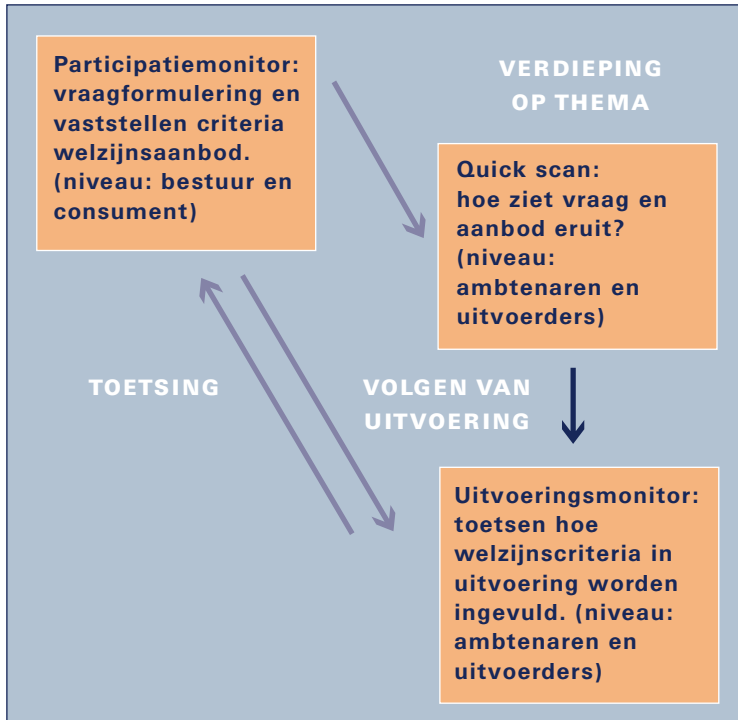
Het onderzoek meet verschillende vormen van participatie:

- + Ten eerste komen de drie belangrijkste vormen van participatie aan bod, namelijk arbeid, inkomen en onderwijs.

- + Ten tweede wordt een aantal andere vormen van participatie behandeld, zoals maatschappelijke, culturele en politieke participatie en leefbaarheid. Deze vormen liggen minder voor de hand, maar zijn evengoed van groot belang voor de sociale participatie en maatschappelijke integratie.
- + Tenslotte legt de monitor een verband tussen alle vormen van participatie. Het gaat dan om een verband tussen verschillende groepen mensen in Amsterdam en verschillen tussen locaties in de stad (ruimtelijke verschillen).

De participatiemonitor heeft verschillende functies, te weten:

- 1 een thermometerfunctie
- 2 een signaalfunctie bij de cumulatie van achterstanden
- 3 het structureren van het politieke debat
- 4 samenhang aanbrengen in de informatie
- 5 instrumenten bieden om te kunnen aangeven wat een beleidsprobleem is.

Schema van het onderzoeksinstrumentarium

[hoofdstuk 3]

Een methode
om structuur
in de
informatie-
voorziening
aan te brengen

1 Inleiding

Gefundeerd beleid kan niet zonder goede informatie. Aan de ene kant gaat er van informatie een belangrijke signaalfunctie uit naar het beleid. Informatie over de staat waarin de Amsterdammers zich bevinden biedt aanknopingspunten om nieuw beleid te voeren of bestaand beleid aan te passen of achterwege te laten.

Daarnaast geeft informatie zicht op de effecten van het beleid. Niet alleen achteraf, maar ook als het bestuur vooraf de effecten van voorgenomen maatregelen nagaat om af te wegen welke maatregelen zij wil inzetten.

Een samenhangend beleid in het sociale domein, in zekere zin dat wat het SSP behelst, vereist ook samenhang in de informatiestromen die dat beleid voeden. Dit hoofdstuk gaat over de samenhang tussen de informatiestromen in het sociale domein. In het kader van het onderzoek van het SSP is er geëxperimenteerd met een nieuwe onderzoeksmethode.¹ Dit hoofdstuk beschrijft deze methodiek en de ervaringen met toepassing van die methodiek op twee SSP-thema's. Daarbij wordt eerst kort de achtergrond geschetst van de behoefte aan structuur in de informatievoorziening. Vervolgens komt de methode aan bod en wordt dieper ingegaan op de ervaringen met het toepassen van die methode. Daarna wordt aangegeven wat de plaats is van de huidige onderzoeksinstrumenten binnen het SSP binnen deze methodiek. Ter afsluiting volgt een korte slotbeschouwing.

¹ De SSP info-unit heeft zich daarbij laten ondersteunen door het adviesbureau Hypercube Business Innovation.

2 Achtergrond en vraagstelling

Achtergrond

Een belangrijk streven binnen het SSP is om de informatievoorziening over de sociale structuur in Amsterdam meer op orde te krijgen en hierin meer samenhang te brengen. Uit de evaluatie van de info-unit van bestaande monitoren blijkt dat er in het Amsterdamse onderzoek op het terrein van welzijn en leefbaarheid nog heel wat samenhang is aan te brengen. Een initiatief naar aanleiding van die evaluatie is het O+S monitorcentrum dat moet voorzien in meer stroomlijning en eenheid in de veelheid van monitors. Dit moet gebeuren door onder meer eenduidige definities te hanteren en de onderzoeksinspanningen te synchroniseren. Door het gebrek aan inhoudelijke samenhang in de structuur van de verschillende monitoren is het lastig om tussen de gegevens van de monitoren onderlinge relaties te leggen. En dat is in beleidsmatige termen uitdrukkelijk wel de bedoeling van het SSP.

Dat benadrukt de behoefte die er bestaat om samenhang aan te brengen in de onderzoeksmethoden in het sociale domein. Voor een deel heeft de Staat van de Stad Amsterdam de rol van overkoepelende monitor over de verschillende onderdelen van het sociale domein. Deze monitor moet dan ook de basis vormen voor andere monitoren die een veel specifiek gebied bestrijken. Daarmee bevordert de Staat van de Stad Amsterdam de samenhang tussen de verschillende afzonderlijke (thema-)monitoren. Maar het bestaan van de basismonitor kan niet verbloemen dat er in de afzonderlijke deelgebieden van het sociale domein nog onvoldoende structuur in de informatievoorziening zit.

Het onderzoek van de afzonderlijke SSP-thema's heeft

dan ook opgeleverd dat er nogal wat schort aan de informatievoorziening voor het beleid. We bespreken een selectie van een aantal van die onvolkomenheden die uit de verschillende quick scans zijn gebleken:

- + het inzicht in het aanbod en gebruik van gemeentelijke voorzieningen is vaak onvoldoende, zelfs als men er zelf verantwoordelijk voor is. Dat kan net zo goed spelen bij degenen die ambtelijk betrokken zijn als bij degenen die de voorziening aanbieden (voorbeelden: ouderenvoorzieningen, opvoedingsondersteuning, sociale activering);
- + de registraties van het gebruik van diensten zijn globaal (voorbeelden: aantallen gebruikers worden wel gegeven, maar achtergrondkenmerken zijn onbekend, voorschool);
- + als er al een registratiesysteem bestaat dat enig inzicht verschaft, wordt dit door tijdgebrek, ondeskundigheid of onvoldoende ICT-faciliteiten niet optimaal bijgehouden (voorbeelden: schuldhulpverlening, sociale activering);
- + als op kleinschalig niveau gegevens bekend zijn over problematiek dan zijn dat vaak inschattingen van hulpverleners, niet gestoeld op registraties (voorbeelden: wijkgerichte gezondheidszorg en welzijn);
- + er is een boekenkast vol met literatuur over factoren die de vraag naar hulpverlening zouden beïnvloeden. In de praktijk is het, wanneer men gegevens van de lopende uitvoeringspraktijk onderzoekt, alleen via een beperkt aantal factoren mogelijk uitspraken te doen die enigszins richtinggevend kunnen zijn om financiële inzet op te baseren (voorbeeld: aansluiting jeugdhulpverlening op onderwijs).

Vraagstelling

Al met al bevestigen bovenstaande bevindingen dat er een sterke behoefte bestaat aan meer structuur in

de informatievoorziening binnen het sociale domein. In het kader van het onderzoek dat de info-unit SSP in opdracht van de procesunit SSP heeft uitgevoerd, is er dan ook geëxperimenteerd met een methode die structuur aanbrengt in de informatiestromen die rond een beleidsthema verlopen. Of beter gezegd, zouden moeten verlopen. De vraagstelling daarbij was:

- + zoek naar een methodiek die de informatiestromen binnen de beleidsterreinen structureert;
- + geef aan op welke wijze die structuur kan leiden tot betere informatie voor het beleid;
- + pas die toe op een aantal concrete beleidsthema's;
- + geef de ervaringen van die toepassing weer.

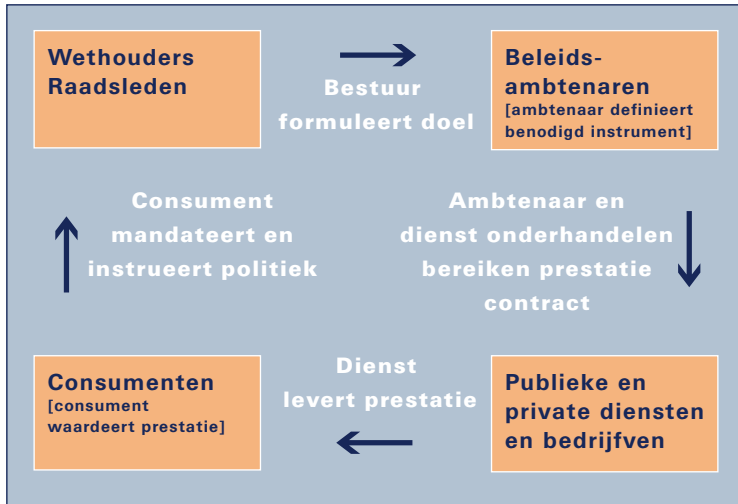
In de volgende paragraaf beschrijven we de methodiek. Vervolgens gaan we in op de toepassing van de methode op twee SSP-thema's en beschrijven we de voordelen en beperkingen van de methodiek.

3 Methode voor het structureren van de informatievoorziening

Wat gebeurt er?

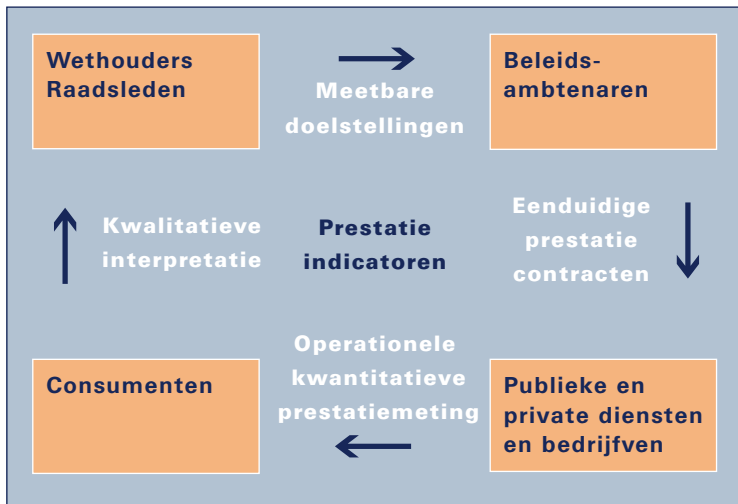
De methode om de informatievoorziening van een beleidsthema te structureren gaat uit van het kader van de beleidscyclus. Binnen die beleidscyclus onderscheiden we vier groepen: de consument, het bestuur, het ambtelijk apparaat en de uitvoerende diensten en instellingen. In de ideale beleidscyclus staan die groeperingen in een bepaalde verhouding tot elkaar. Die is weergegeven in de figuur bovenaan de volgende pagina.

De verhouding waarin de partijen tot elkaar staan laat zich als volgt beschrijven. Het bestuur (linksboven) signaleert een probleem of vraagstuk bij de consu-

Methodiek: wat gebeurt er? [Bron: Hypercube Business Innovation]

menten c.q. in de maatschappij. Bijvoorbeeld dat het aantal daklozen in de stad sterk toeneemt en dat bewoners daarvan veel hinder ondervinden, maar ook

Methodiek: hoe goed moet het gebeuren?

[Bron: Hypercube Business Innovation]

de daklozen zelf omdat ze op straat moeten slapen. Het bestuur herformuleert dat probleem in termen van de taak die de gemeente heeft om er iets aan te doen. Bijvoorbeeld iedereen die niet op straat wil slapen, hoeft niet op straat te slapen. Vervolgens draagt het bestuur het ambtelijk apparaat op om instrumenten of voorzieningen te helpen bedenken die bijdragen aan de oplossing van het maatschappelijk probleem van de daklozen. Het is (in deze gedachtegang) de verantwoordelijkheid van de ambtenaren om die instrumenten te bedenken die een goede bijdrage leveren aan de oplossing van het probleem. Bijvoorbeeld extra slaapplekken in opvangtehuizen en maatschappelijk werkers die 's avonds de straten afstruinen om daklozen te wijzen op het bestaan van nieuwe opvangvoorzieningen om de nacht door te brengen. Het ambtelijk apparaat geeft vervolgens opdracht aan de partijen op het uitvoerend niveau om het daadwerkelijk aanbieden van de voorzieningen te organiseren. Met het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW) maakt het ambtelijk apparaat afspraken over het aantal maatschappelijk werkers dat het AMW zal inzetten en met een opvangvoorziening spreekt zij af hoeveel slaapplekken er extra bij moeten komen. De uitvoerende diensten, dat kunnen gemeentelijke diensten zijn maar ook niet-gemeentelijke (private), leveren vervolgens de voorzieningen aan de consument, de dakloze in dit geval.

Hoe goed moet het gebeuren?

Het schema legt vast wat er moet gebeuren, de vervolgstap is dat vastgelegd wordt hoe goed dat moet gebeuren. Want elke groepering in het model van de beleidscyclus heeft op zijn eigen niveau doelstellingen die men kan formuleren in termen van meetbare eenheden. Het bestuur kan bijvoorbeeld de (meetba-

re) doelstelling formuleren dat er op enig moment in de nacht niet meer dan x daklozen zijn die tegen hun zin op straat verblijven. Het ambtelijk apparaat kan met de uitvoerende diensten meetbare afspraken maken over het aantal en de kwaliteit van de aangeboden voorziening. Bij de uitvoerende instelling kan vervolgens gemeten worden aan welke kwaliteitscriteria die prestatie moet voldoen. De figuur onderaan pagina 18 geeft dit weer.

Het centrale kenmerk van de afspraken die partijen onderling maken is dat de taal waarin zij die onderlinge afspraken maken de prestatie-indicatoren zijn die zij van een kwantitatieve dan wel een kwalitatieve eis voorzien. Het onderscheid tussen de prestatie-indicatoren van de afzonderlijke partijen is dat de eisen concreter worden naarmate zij dichterbij het niveau van de consument liggen. De politiek formuleert als doelstelling dat daklozen niet tegen hun zin 's nachts op straat hoeven rond te zwerven. In de afspraak tussen de beleidsambtenaren en de uitvoerende instelling is die eis concreet gemaakt doordat is vastgelegd waar die slaapvoorziening precies aan moet voldoen (van hoe laat tot hoe laat, welke voedings- en verzorgingselementen spelen daarbij een rol, etc.). De definitie en invulling van de prestatie-indicatoren bepalen de eisen waaraan de informatie-stromen tussen de verschillende partijen moeten voldoen. Als het ambtelijk apparaat afspraken maakt met de uitvoerende dienst over aantal en kwaliteit van de te leveren voorzieningen, dan zal er als grondslag voor die afspraak moeten worden vastgelegd hoeveel voorzieningen er geleverd zijn en met welke kwaliteit.

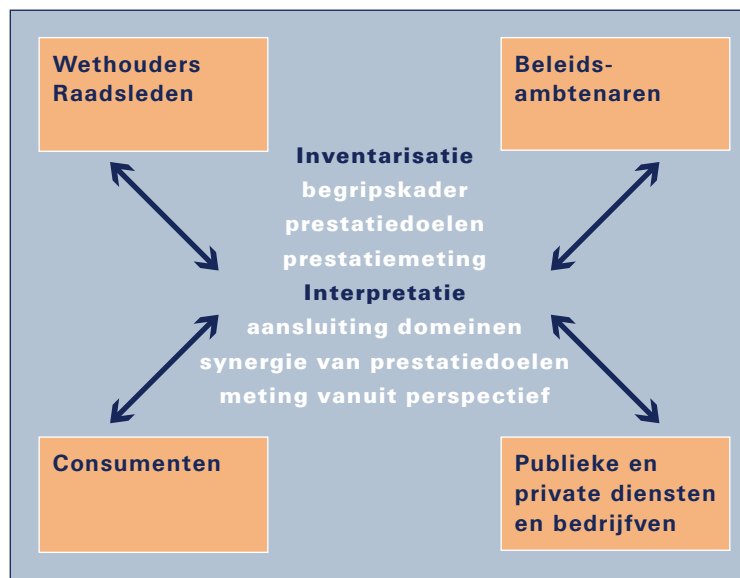
In de gedachtegang achter dit model van de beleids-cyclus bemoeit iedere partij zich alleen met de afspraken met de in het schema direct aanliggende

partij. Dus: het bestuur formuleert een doel en laat de beleidsambtenaren een instrument bedenken. Het is dan vervolgens aan de beleidsambtenaren om met de uitvoerende diensten en instellingen concrete afspraken te maken over aantal en kwaliteit van de voorziening die de uitvoerenden gaan aanbieden.

Werkwijze

In de praktijk valt de toepassing van deze methode uiteen in twee fasen: een inventarisatie- en een interpretatiefase, zoals hieronder weergegeven.

In de inventarisatiefase worden met vertegenwoordigers van elk van de afzonderlijke vier partijen bilaterale gesprekken gevoerd. Daarin wordt gevraagd uit welke onderdelen een beleidsthema bestaat. Vervolgens laten de onderzoekers de vertegenwoordigers formuleren aan welke eisen vanuit hun optiek het

Methodiek: de werkwijze [Bron: Hypercube Business Innovation]

beleid binnen de verschillende domeinen moet voldoen. Kortom, welke doelstelling moet het beleid in dat thema nastreven? Vervolgens leggen de vertegenwoordigers vast op welke wijze die prestaties gemeenten moeten worden. Daarna volgt een interpretatiefase waarin de onderzoekers nagaan in welke mate de definities van de domeinen waaruit het beleid volgens de vier partijen moet bestaan op elkaar aansluiten. Vervolgens interpreteren de onderzoekers in welke mate de geformuleerde prestatiedoelen zich tot elkaar verhouden. Daarna kunnen de onderzoekers metingen laten plaatsvinden van de mate waarin het huidige beleid voldoet aan de geformuleerde prestatiecriteria. Dat maakt duidelijk op welke terreinen het beleid nog niet voldoet aan de geformuleerde eisen en op welke terreinen dat wel al het geval is.

Het kenmerk van de methodiek is dat die vanuit een centraal begrippenkader structuur aanbrengt in het beleidsthema. Dat centrale begrippenkader volgt uit de grootste gemene deler van wat de afzonderlijke groepen definiëren over datgene waar het beleid aan moet voldoen.

Ervaringen met de toepassing van deze methodiek

Om de functionaliteit van dit schema voor de informatievoorziening te onderzoeken, heeft de info-unit deze voor twee thema's uitgewerkt: het ouderenbeleid en de schuldhulpverlening. Vanuit bestaande onderzoeksgegevens is eerst voor ieder domein van het ouderenbeleid de uitgangspositie geformuleerd. Met welke problemen worden ouderen geconfronteerd en in welke situatie bevinden zich de Amsterdamse ouderen? Elke partij (consument, bestuur, ambtelijk apparaat en uitvoerende instellingen) heeft

vervolgens doelstellingen geformuleerd waaraan het ouderenbeleid naar zijn opvatting moet voldoen. Uit de vergelijking van de doelstellingen van de verschillende partijen blijkt dat er grosso modo overeenstemming bestaat over de doelstellingen van het ouderenbeleid. Er bestaan verschillen in het accent dat partijen leggen. Zo bleek voor het bestuur een belangrijk welzijns criterium in ouderenbeleid dat ouderen, al dan niet zelfstandig wonend, konden beschikken over voorzieningen om gevoelens van eigen regie en zelfstandigheid te behouden. Voor de consumenten (geconsulteerde ouderen) bleek het begrip welzijn belangrijk. Maaltijdvoorzieningen zijn in hun ogen bijvoorbeeld vooral van belang vanwege de sociale (ontmoetings)functie die aan het gezamenlijk eten vast zit. En de consument geeft aan dat een aangepaste woning misschien minder belangrijk is dan goede voorzieningen in de buurt. De woning hoeft voor de consument misschien niet aan alle formele eisen te voldoen, als er maar een woonomgeving is waar ouderen zich prettig kunnen voelen.

In de toepassing van de methode is er door de grote verscheidenheid van het ouderenbeleid weinig aandacht besteed aan het formuleren van prestatiecriteria. Op het terrein van de schuldhulpverlening kon wat meer de diepte in worden gegaan. Bij de schuldhulpverlening bleek het goed mogelijk om met de betrokkenen te formuleren uit welke onderdelen de uitvoering van dat beleid precies bestaat. Nauwgezet is vastgelegd welke processen de schuldhulpverleners precies uitvoeren bij het aanbieden van schuldhulpverlening aan cliënten. Van ieder proces is met de schuldhulpverleners nagegaan aan welke criteria dit moet voldoen bijvoorbeeld qua doorlooptijd, privacy-aspecten en de mate van nauwkeurigheid van het proces.

Voordelen en beperkingen van de methodiek

Deze toepassingen hebben geleerd dat het in principe mogelijk is om meer structuur en samenhang aan te brengen in bestaande beleidsthema's. Dat is een belangrijk voordeel van deze methodiek. De methode dwingt elk van de partijen om een gelijklopend kader te gebruiken als men moet aangeven aan welke doelstellingen het beleidsthema moet voldoen. Dit maakt het beleid transparanter, omdat direct duidelijk wordt dat de gemeente bijvoorbeeld voorzieningen aanbiedt die niet stroken met de politieke doelstellingen van het beleid.

Een beperking van de methode is dat het met name bij gefragmenteerde beleidsthema's - het ouderenbeleid is daar een voorbeeld van - tijdrovend is om in kaart te brengen waar het beleid precies uit bestaat. Daarnaast blijkt dat bij een dergelijk gefragmenteerd thema veel meer instellingen dan alleen de gemeente een vinger in de pap hebben als het gaat om het aanbrengen van verandering in de toestand waarin de Amsterdamse ouderen zich bevinden. In zekere zin is dit niet een beperking van de methode maar juist een voordeel.

Doordat de methode structuur oplegt aan een beleidsterrein wordt duidelijk dat de doelstellingen van het gemeentelijk beleid beperkingen kennen omdat er zoveel andere instanties dan de gemeente bij het beleid betrokken zijn. Een andere (echte) beperking is dat in de praktijk is gebleken dat niet alle partijen bij machte zijn om zich de abstracte weergave van de beleidscyclus, die de methodiek feitelijk is, eigen te maken. Dat maakt het moeilijk om betrokkenen duidelijk te maken dat doelstellingen van het beleid vanuit verschillende optieken of invalshoeken kunnen worden benaderd.

Plaats van bestaande onderzoeksinstrumenten binnen methodiek

Onderzoek is een instrument om informatiestromen zichtbaar te maken. In die zin speelt onderzoek dus een belangrijke rol in de beleidscyclus zoals die in de methodiek wordt gehanteerd. We geven daarom aan wat de plaats is van de verschillende SSP-onderzoeksinstrumenten in het kader van de beleidscyclus die het uitgangspunt is van de hiervoor beschreven methodiek. De SSP-onderzoeksinstrumenten zijn:

- + quick scans, van toepassing op specifieke beleidsthema's;
- + uitvoeringsmonitor, van toepassing op specifieke beleidsthema's;
- + algemene monitor, van toepassing op meerdere beleidsthema's.

Positie quick scans

Als we nagaan wat de plaats is van deze onderzoeksmethoden in de beleidscyclus, dan blijkt dat de quick scan een wat meer oppervlakkig meetinstrument is, dat direct duidelijk maakt wat er in een bepaald beleidsthema speelt. Wat is er van belang en wat is er niet van belang in een bepaald beleidsthema? Dit onderzoeksinstrument gaat daarmee als het ware aan de cyclus vooraf, in de zin dat het duidelijk maakt bij welke van de in het schema onderscheiden relaties tussen aanliggende partijen zich de meeste knelpunten openbaren. Is dat in de uitvoering van het beleid of is niet helder wat precies de politieke uitgangspunten van het beleid moeten zijn?

Positie uitvoeringsmonitor

De uitvoeringsmonitor heeft meer dan de quick scan betrekking op specifieke onderdelen van de beleidscyclus. De relatie tussen ambtelijke staf en de uitvoe-

renden is in zekere zin het deel van de beleidscyclus waar de uitvoeringsmonitor betrekking op heeft. De uitvoeringsmonitor gaat immers na in welke mate de door het beleid ontwikkelde instrumenten door de uitvoerende instellingen inderdaad kunnen worden aangeboden en welke knelpunten zich daarbij voordoen. De uitvoeringsmonitor zoals die binnen het SSP is ingezet heeft steeds betrekking op een specifiek beleidsthema.

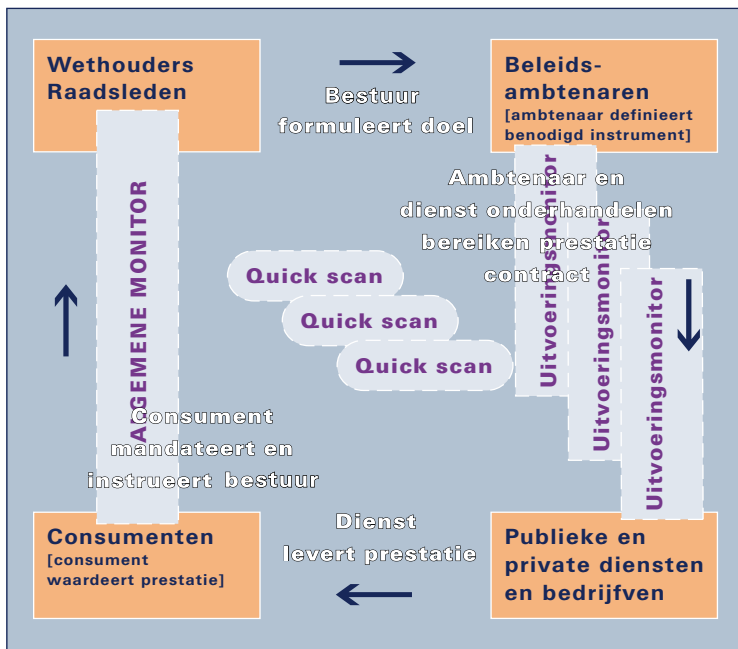
Positie algemene monitor

In zekere zin gaat de algemene monitor veel meer dan de andere instrumenten vooraf aan het ontstaan van een nieuwe beleidscyclus. De algemene monitor is, zoals het woord al zegt, een monitor die in algemene zin meet in welke staat de Amsterdamse bevolking zich bevindt. Hierbij kunnen zich ook nieuwe

problemen manifesteren waarvoor nog geen beleid bestaat. En waarvoor dus nieuw beleid moet worden ontwikkeld. De algemene monitor heeft daarnaast, anders dan de andere twee instrumenten, betrekking op meer dan één beleidsthema. In de figuur hiernaast is een en ander nog eens weergegeven.

Tot slot

Gefundeerd beleid kan niet zonder goede informatie. Informatie kan, mits goed gestructureerd, een belangrijke ondersteuning bieden voor het ontstaan van nieuw beleid en het bijsturen van bestaand beleid. Maar belangrijker nog kunnen de informatiestromen in de vorm van onderzoek structuur aanbrengen in het beleid. Daarmee kan de samenhang binnen het beleid versterkt worden en het beleid transparanter worden gemaakt. In dit hoofdstuk zijn de eerste ervaringen met een methode besproken die tot doel heeft structuur in het beleid aan te brengen en de doelen die het beleid nastreeft transparant te maken. Een toepassing van de methode op twee SSP-thema's maakt duidelijk, dat de methode inderdaad meer structuur aanbrengt in het beleid. Dit maakt tevens duidelijk dat verschillende belanghebbende partijen die bijdragen of een rol spelen in het uitvoeren of het laten ontstaan van het beleid een oordeel hebben vanuit het eigen perspectief over de doelstellingen waar dat beleid aan moet voldoen. Toekomstige toepassingen van de methodiek moeten duidelijk maken of het mogelijk is om ook 'tot op de bodem' van de methode te gaan en het beleid daadwerkelijk transparant te maken, door precies vast te leggen aan welke prestatie-eisen onderdelen van het beleid in de ogen van betrokkenen moeten voldoen.

Positie van de onderzoeksinstrumenten in de beleidscyclus

[Bron: Hypercube Business Innovation]

[hoofdstuk 4]

Quick scans

In dit hoofdstuk wordt per thema uit het Werkprogramma beschreven wat de onderzoeksresultaten tot nu toe zijn. In de meeste gevallen is een quick scan gehouden, maar soms is het onderzoek op een andere manier uitgevoerd. Daarnaast komen de uitvoeringsmonitor, eventuele pilots en stappenplannen aan bod. Tenslotte eindigt elke paragraaf met vraagstukken voor de toekomst. Hierin staan discussiepunten en vragen die mogelijk onderwerpen vormen voor verder onderzoek.

4.1 Schuldhulpverlening

Is er voldoende schuldhulpverlening voor de mensen die dit nodig hebben en werkt de hulpverlening?

Over het onderwerp schuldhulpverlening in Amsterdam zijn een factsheet en een quick scan verschenen. De uitvoeringsmonitor verschijnt in de zomer van 2001. Hieronder wordt eerst beschreven voor wie schuldhulpverlening bedoeld is en vervolgens komen de resultaten van de quick scan aan bod. Daarna worden enkele eerste uitkomsten van de uitvoeringsmonitor beschreven. Tenslotte komen de vraagstukken voor de toekomst aan de orde.

Amsterdam: aantrekkingskracht op lage inkomens

Van alle huishoudens in Nederland met een laag inkomen heeft 35% een schuld. In heel Nederland ligt het percentage lage inkomens op 10,5%; in Amsterdam

is dit percentage ongeveer twee keer zo hoog. Het gaat dan om bijna 90.000 huishoudens. Dit verschil komt door het specifieke karakter van de hoofdstad. Amsterdam oefent aantrekkingskracht uit op mensen met een zwakke positie op de arbeidsmarkt, terwijl mensen die meer gaan verdienen vaak naar een plek buiten de stad verhuizen. In de quick scan 'Bankroet voorkomen' van april 2000 is de behoefte aan schuldhulpverlening in kaart gebracht en afgezet tegen de bestaande capaciteit. Vervolgens is bekeken wat de knelpunten in de hulpverlening zijn.

Mensen met een laag inkomen lopen een relatief hoog risico om schulden te maken waar zij niet meer uitkomen. Schulden in Nederland komen vaker voor bij huishoudens die van een uitkering moeten rondkomen. Financiële problemen bij deze mensen komen het vaakst voor in de leeftijdsgroep van 25 tot 40 jaar. Voor inwoners met schulden zijn er in Amsterdam verschillende rege-

lingen. Allereerst bekijkt de Amsterdamse kredietbank Crediam of de Sociale Dienst of de schuld gesaneerd kan worden. Wie daar niet voor in aanmerking komt, wordt doorverwezen naar het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW) in het eigen stadsdeel. Veel mensen maken gebruik van deze regelingen. Gebleken is echter dat de capaciteit van de hulpverlening onvoldoende is om iedereen te helpen. Dit is de aanleiding voor het opnemen van het thema schuldhulpverlening in het SSP.

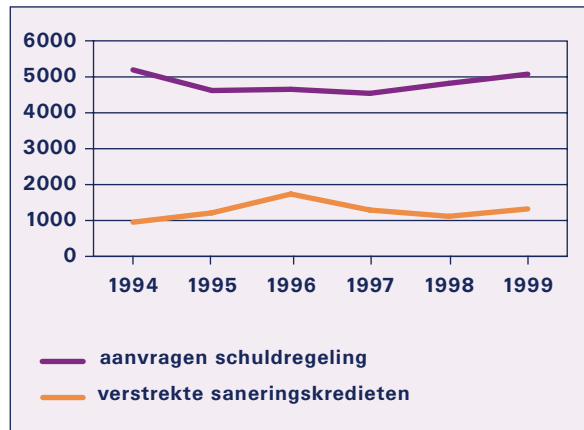
(Uit: 'Bankroet voorkomen', O+S, 2000).

Doel schuldhulpverlening

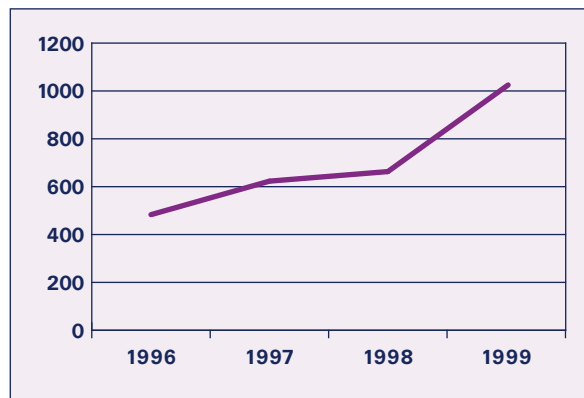
In het kader van het Armoedebeleid is de nieuwe aanpak schuldhulpverlening ontwikkeld. Vanaf juli 1998 tot het najaar van 1999 zijn er in Amsterdam acht bureaus schuldhulpverlening gestart met een eerstelijns functie. Dit houdt in dat zij zich behalve met de sanering van problematische schulden ook bezig houden met advies en bemiddeling. In 1999 bleek dat de bureaus schuldhulpverlening de vraag naar hulpverlening niet konden bijbenen. De hulpverlening werd niet snel genoeg afgehandeld en het aantal mensen op de wachtlijst was groot. Een tijdelijke extra inzet van schuldhulpverleners zou het aantal cliënten op de wachtlijst sterk moeten terugdringen. De uiteindelijke doelstelling van het SSP voor dit thema luidt als volgt: *elke Amsterdammer die zich met een signaal over problematische schulden meldt bij een schuldhulpbureau van het AMV kan, als het om bedreigende schulden gaat, rekenen op een eerste actie binnen 24 uur, elk dossier wordt binnen 14 dagen in behandeling genomen en vervolgens binnen 4 maanden afgerond.*

Uitkomsten Quick scan

Het aantal aanvragen voor een schuldregeling in Amsterdam stijgt, zo blijkt uit het onderzoek. Het aantal aanvragen bij de Crediam kredietbank Amsterdam neemt sinds 1997 toe. Het aantal toekenningen van saneringskredieten is in de periode 1994 – 1998 echter gedaald. Pas sinds 1999 stijgt ook dit aantal.

Aangevraagde en verstrekte saneringskredieten
Amsterdam

Aantal aanmeldingen bij Schuldhulpverleningsbureau Oost

In Amsterdam kan alleen bureau Oost terugzien op een wat langer bestaan. De grafiek op de vorige pagina laat zien dat de aanvragen voor schuldhulpverlening bij dit bureau in de afgelopen jaren fors gestegen zijn.

Bureaus voor schuldhulpverlening hebben het saneren van problematische schulden tot doel. De bureaus zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van het zogenaamde 'minnelijk' traject. Dit houdt in dat de medewerkers van de bureaus een aanvraag voor schuldhulpverlening gereed maken. De bureaus verwijzen in principe alle aanvragen door naar Crediam. Wijst Crediam de klant af, dan zorgt het schuldhulpbureau voor schuldbemiddeling. De consulent bemiddelt met schuldeisers over een afbetaling van de schulden in 36 maanden. Als dit traject niet slaagt is een vervolg mogelijk via de Wet Schuldsanering Wettelijke Natuurlijke Personen (WSNP). Dit is een wettelijke saneringsregeling voor mensen bij wie een minnelijke sanering niet mogelijk is. Aan de schuldeisers kan dan een wettelijk aflossingsvoorstel worden voorgelegd door de rechter-commissaris.

In 1999 zijn in Amsterdam bijna 3.000 nieuwe gevallen in behandeling genomen bij de schuldhulpverleningsbureaus. Het aantal cliënten op de wachtlijst is tussen 1 september 1999 en eind december 1999 toegenomen van 508 naar 825. Wanneer de ontwikkeling bij alle bureaus vergelijkbaar is met die in Oost, resulteert dit de komende paar jaar in een jaarlijkse toestroom van ten minste 6.000 cliënten in heel Amsterdam. Dit is echter een voorzichtige inschatting, omdat de vraag naar schuldhulpverlening voorlopig nog toeneemt en het succesvol functioneren van de bureaus nieuwe vraag zal uitlokken. Als 6.000 cliënten het uitgangspunt vormen, zouden bij de

schuldhulpverleningsbureaus binnen twee jaar minstens 75 formatieplaatsen nodig zijn. Hierbij is uitgegaan van 80 cliënten per formatieplaats.

Daarnaast kampen de bureaus met (grote) wachtlijsten. De gemiddelde wachttijd was op 1 januari 2000 vier en een halve maand. Verder hebben de bureaus te maken met mensen die vervallen in hun oude gedrag en met crisisgevallen – waarbij bijvoorbeeld huisuitzetting dreigt – die veel inzet vragen. Tenslotte is de regie over de verschillende hulpverleningsinstellingen onduidelijk. De bureaus schuldhulpverlening én Crediam verrichten dezelfde activiteiten voor dezelfde cliënten. In de quick scan wordt geadviseerd de activiteiten van de schuldhulpverlening en de kwaliteitseisen scherper te omschrijven. De uitvoering kan vervolgens beter worden georganiseerd.

“Mevrouw XX heeft een schuld van 2.400 gulden bij Wehkamp, en heeft voor 9.000 gulden haar sieraden verpand. Daarnaast heeft mevrouw XX samen met haar vriend een schuld van 45.000 gulden bij de bank.” (uit: Uitvoeringsmonitor Schuldhulpverlening)

Uitvoeringsmonitor schuldhulpverlening

Op basis van de quick scan is besloten tot een uitbreiding van de capaciteit bureaus schuldhulpverlening. Vervolgens is in maart 2000 een plan van aanpak opgesteld met een aantal acties waardoor de doelstelling uit het SSP bereikt moet worden. Het gaat om:

- + Capaciteitsuitbreiding (24 formatieplaatsen extra in 2001)
- + Het wegwerken van de wachtlijsten (via externe ondersteuning)
- + Verbetering van de werkprocessen

- + Inzet van een noodfonds
- + Versterking van de preventiefunctie
- + Uitbreiding van het inkomensbeheer
- + Versterking van de rol van de stadsdelen
- + Verbetering van het monitoring

De uitvoeringsmonitor schuldhulpverlening volgt de voortgang van de acties die de doelstelling moeten realiseren. De monitor is in de eerste plaats gericht op het effect dat de bovenstaande acties hebben op de snelheid waarmee de bureaus schuldhulpverlening zaken afhandelen. Het is echter mogelijk dat deze snelheid verandert door omstandigheden die hier niet genoemd zijn. Daarom wordt daarnaast onderzocht in hoeverre de achtergronden van cliënten en andere (externe) oorzaken van invloed zijn op de schuldafhandeling.

“Mevrouw X is drie jaar geleden begonnen met het lenen van geld bij de Postbank en Primeline om haar woning in te kunnen richten en om een auto te kopen. Ze ging er van uit dat ze het geld wel terug zou kunnen betalen als deze bedrijven het haar zo makkelijk leenden.” (uit: Uitvoeringsmonitor Schuldhulpverlening)

De maatregelen die op korte termijn worden uitgevoerd zijn de capaciteitsuitbreiding (structureel) en het opschonen van de wachtlijsten (incidenteel). De uitvoeringsmonitor meet in eerste instantie alleen deze acties. Zodra de uitvoering van de overige maatregelen begint, worden ook deze gemeten. De uitkomsten van de uitvoeringsmonitor Schuldhulpverlening worden gebruikt in de Armoedemonitor. Dit past binnen het SSP, dat ernaar streeft informatie binnen de gemeente Amsterdam op elkaar af te stemmen.

“[...] Hier staat ze nu vijf maanden op de

wachtlijst. Mevrouw Y vindt deze wachtlijst erg vervelend. Ze weet niet of ze geholpen gaat worden en ondertussen tikt de rente op haar schulden door en blijven de brieven van deurwaarders komen.” (uit: Uitvoeringsmonitor Schuldhulpverlening)

De uitvoeringsmonitor bestaat uit een tweejaarlijkse rapportage met beleidsconclusies. Tussentijds wordt de ‘vinger aan de pols’ gehouden door halfjaarlijkse korte beleidsnotities. In de zomer van 2001 verschijnt de eerste uitvoeringsmonitor schuldhulpverlening. De uitvoeringsmonitor schuldhulpverlening gaat onder meer in op de wachttijden en wachtlijsten.

“Voorkomen dat mensen diep in de schulden raken kan volgens mevrouw YY door de wachtlijsten te verkorten, door mensen tips te geven over wat ze zelf kunnen doen gedurende de wachttijd (bijvoorbeeld een folder over regelingen die je zelf voor kan stellen aan schuldeisers) en door de folders over schuldhulpverlening simpeler te maken.” (uit: Uitvoeringsmonitor Schuldhulpverlening)

Vraagstukken voor de toekomst

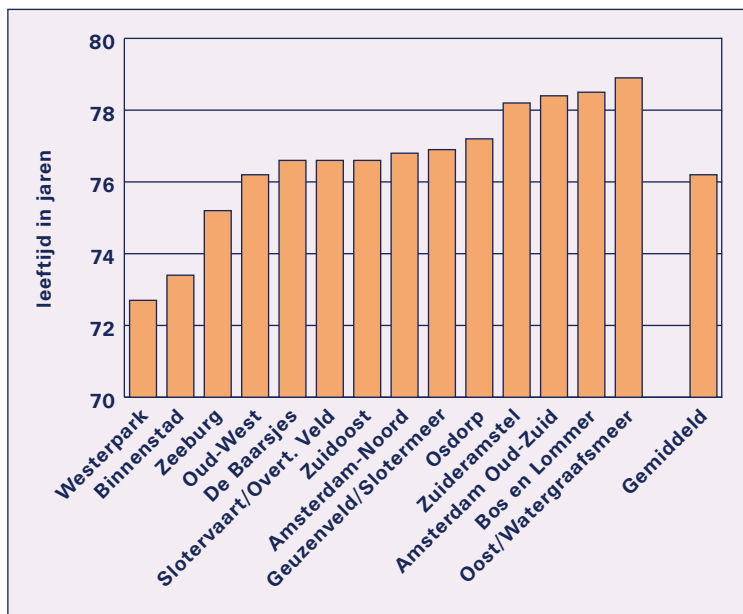
De quick scans die zijn uitgevoerd roepen nieuwe onderzoeksvragen op. Onder het kopje ‘vraagstukken voor de toekomst’ sluit elke samenvatting van een quick scan hieronder daarom telkens af met discussiepunten en vragen. Wat betreft het onderwerp schuldhulpverlening zijn dit punten waaraan de komende tijd aandacht kan worden besteed.

- + Het product schuldhulpverlening zou in de toekomst beter bekeken kunnen worden: wat wordt precies geboden, wanneer heeft de schuldhulpverlening succes?

- + In het onderzoek zijn de bureaus schuldhulpverlening bekeken. Er zijn meerdere partijen betrokken bij de schuldhulpverlening, ook bij andere instellingen (Crediam, AMW etc.) zou gekeken kunnen worden naar aspecten als doorstroom en het product schuldhulpverlening dat geboden wordt.
- + In hoeverre wordt de doelgroep meer bereikt dan aan het begin van de nieuwe organisatie?
- + Leveren (primaire en secundaire) preventieve maatregelen iets op?

4.2 Wijkgerichte aanpak gezondheidszorg

Welke kwetsbare groepen zijn er in de verschillende stadsdelen en welke loketvoorzieningen zijn er voor deze groepen?

Levensverwachting bij geboorte naar stadsdelen 1995-1999

Bron: Jaarrapportage Volksgezondheid Amsterdam, 1999, GG&GD

Inleiding

Tussen delen van Amsterdam bestaan hardnekkige en soms grote verschillen in gezondheid. De verschillen hangen sterk samen met de sociaal-economische positie van de gebieden. Met name kwetsbare groepen vallen tussen wal en schip en worden niet bereikt door de gezondheidszorg. In de zogenaamde achterstandswijken hebben mensen een slechtere gezondheid dan elders. De gezondheidsverschillen nemen nog steeds toe. In de minder welvarende buurten ligt de sterfte aanzienlijk hoger dan in de rijke buurten. Naarmate meer mensen in een achterstandspositie verkeren is ook de vraag naar gezondheidszorg groter. De verschillen per buurt zorgen ervoor dat de vraag naar gezondheidszorg ook verschilt. Dit maakt een vraaggericht en wijkgericht aanbod noodzakelijk. De geschetste problemen in de gezondheidszorg en de daaraan gerelateerde maatschappelijke dienstverlening bestaan in veel stadsdelen. Daarom is één van de speerpunten in het SSP de wijkgerichte aanpak van de gezondheidszorg. De doelstelling is: *hulpvragers met gezondheidsklachten, dan wel klachten op het vlak van maatschappelijke problematiek, moeten in hun directe leefomgeving een beroep kunnen doen op een eerstelijns zorg- en hulpaanbod, dat is toegesneden op hun klachten.* Om dit te bereiken moeten instanties op het gebied van de gezondheidszorg onderling afspraken maken op wijkniveau over een sluitend aanbod.

Quick scan

Voor de pilots voor het project Wijkaanpak Gezondheidszorg en Welzijn is een overzicht gemaakt van kwetsbare groepen in de verschillende stadsdelen en de bestaande loketvoorzieningen zorg/welzijn voor deze groepen. Geconcludeerd kan worden dat de ver-

schillende kwetsbare groepen niet evenredig verdeeld zijn over de stadsdelen. In enkele stadsdelen zijn meer kwetsbare groepen dan in andere. Uit dit onderzoek blijkt echter dat instellingen nog te weinig gegevens verzamelen en presenteren op stadsdeelniveau. Op het niveau van Amsterdam als geheel zijn de cijfers wel beschikbaar, maar dit geldt niet of nauwelijks voor de stadsdelen. In het onderzoek worden onder meer de volgende kwetsbare groepen onderscheiden: *langdurig niet-actieven, allochtonen, ouderen, opgroeiende jeugd in eenoudergezinnen met een laag inkomen, kinderen met gedragsproblematiek, zelfstandig wonende langdurig zieken en personen met een handicap.*

Enkele resultaten uit de quick scan:

- + In de stadsdelen Westerpark, Zeeburg, Bos en Lommer, Geuzenveld/Slotermeer en Zuidoost wonen relatief veel langdurig niet-actieven.
- + Het percentage eenoudergezinnen met een laag inkomen is in verhouding hoog in Zeeburg, Slotervaart/Overtoomse Veld, De Baarsjes en Zuidoost.
- + In Geuzenveld/Slotermeer, Osdorp en Zuideramstel is het percentage ouderen van 75 jaar en ouder hoger dan in andere stadsdelen.
- + Het percentage jeugdigen met gedragsproblematiek is hoger in de stadsdelen Westerpark, Amsterdam-Noord en Zuidoost.
- + Stadsdeel Zeeburg valt in relatieve zin op door een hoog percentage personen met een langdurige psychiatrische aandoening.
- + Drugs- en alcoholproblematiek komen in stadsdeel Zeeburg relatief vaak voor.

Een tweede conclusie uit de quick scan is dat er op zich voor elke kwetsbare groep wel een aanbod is. In elk stadsdeel zijn er bijvoorbeeld huisartsen en instellingen als de GG&GD en het Algemeen Maatschappelijk

Werk. Verder zijn er voor diverse kwetsbare groepen loketten in de stadsdelen. Zo kunnen ouderen van 75 jaar en ouder in elk stadsdeel naar een wijkpost waar advies aan ouderen wordt gegeven en verwijsmogelijkheden bestaan. Voor twee groepen is de kwantiteit van het aanbod in de stadsdelen minder goed dan voor andere groepen: de opgroeiende jeugd in eenoudergezinnen met een laag inkomen en de groep chronisch zieken en gehandicapten. Het overzicht van kwetsbare groepen per stadsdeel vormde mede de basis voor het aanwijzen van stadsdelen voor de pilots Wijkgerichte Zorg en Welzijn.

Inmiddels worden deze pilots voorbereid; zij zijn in de zomer van 2001 operationeel. Vanaf juni worden de voorbereidingen getroffen voor nieuwe pilots in maximaal nog zes stadsdelen.

Als vervolg op het onderzoek naar kwetsbare groepen, wordt door de GG&GD momenteel gewerkt aan een sociale kaart op stadsdeelniveau. Van de eerste drie pilots heeft de GG&GD een proces-evaluatie in voorbereiding om de 'ontwerpfase' van het project te kunnen evalueren.

Vraagstukken voor de toekomst

- + Is met dit project de samenwerking op het gebied van de gezondheidszorg en welzijn verbeterd?
- + Is het bereik onder de doelgroep beter en is de tevredenheid van de doelgroep over het aanbod van instellingen gezondheidszorg en welzijn hoger? (verschil nu en later kwantificeren).

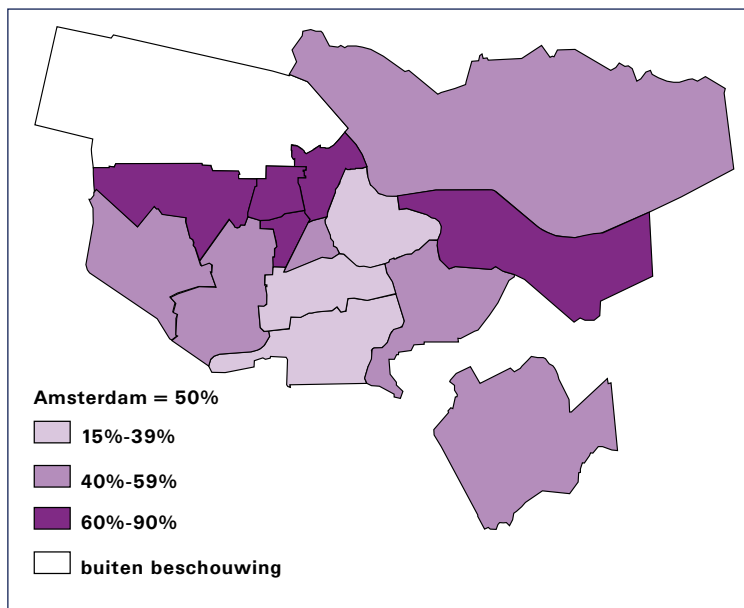
4.3 Brede school

Welke Brede School initiatieven zijn er in de stad, in welke mate verschillen de initiatieven en hoe ontwikkelen ze zich?

Inleiding

De Brede School kan worden omschreven als een georganiseerd verband van voorzieningen, dat naast onderwijs ook functies aanbiedt als opvang, sport, cultuur en vorming, recreatie, zorg en hulpverlening. Er zijn twee benaderingen om dit begrip toe te passen. De eerste heeft als uitgangspunt dat de Brede School nieuwe mogelijkheden biedt om (leer)achterstanden van kinderen aan te pakken. In de tweede benadering biedt de Brede School een passend pakket van (opvang)voorzieningen die aansluiten bij de behoeften van ouders en kinderen.

Het doel van de Brede School binnen het SSP is als volgt: *alle leerlingen van scholen met een gemiddelde s.e.-factor van 1,25 en hoger, krijgen met behulp*

Percentages basisschoolleerlingen met laag opgeleide allochtone ouders naar stadsdelen

van buurtvoorzieningen vanuit de school een breed aanbod van ontwikkelingsstimulerende activiteiten.

Om dit te realiseren ligt het accent vooral op het uitwisselen van deskundigheid en ervaringen tussen de stadsdelen en de centrale stad. Dit houdt in dat allereerst alle elementen van de Brede School in kaart worden gebracht. Op basis daarvan wordt een aantal varianten ontwikkeld die eventueel in pilots worden uitgetoetst.

In het kader van het onderwijsachterstandenbeleid worden leerlinggewichten toegekend aan kansarme kinderen, op basis waarvan extra financiële middelen worden verstrekt. Leerlingen van laag opgeleide allochtone ouders krijgen een gewicht van 1,9. Leerlingen van laag opgeleide autochtone ouders een gewicht van 1,25.

Quick scan

Het doel van de quick scan naar Brede Scholen in Amsterdam is inzicht te krijgen in de Brede School initiatieven in de stad en in de variatie en de ontwikkeling ervan. Uit het onderzoek blijkt dat bijna elk stadsdeel één of meerdere initiatieven Brede School heeft. In Amsterdam zijn dertig initiatieven waarbij zestig scholen voor basisonderwijs zijn betrokken. In het voortgezet onderwijs zijn daarnaast nog eens dertien initiatieven. De meeste initiatieven bevinden zich nog in de beginfase. Bij de ontwikkeling van de Brede Scholen volgen de stadsdelen onderling verschillende routes. De Brede School initiatieven kunnen binnen vier verschillende benaderingen worden geplaatst.

Bij de initiatieven A en B ontwikkelt of organiseert de school in samenwerking met andere partijen een breed pakket van onderwijs- en andere activiteiten

Variant Brede School	Doel	Gewenst aantal (in planning bij stadsdelen)	Huidig aantal	Peildatum
A. Educatief Maatschappelijk Centrum	Reductie (onderwijs)achterstanden bij de doelgroepen Bieden van een passend pakket van (opvang)voorzieningen naast primaire taak van onderwijs	5	-	oktober 2000
B. Educatief Maatschappelijk Netwerk		16	3	
C. Multifunctioneel Centrum voor Onderwijs en Welzijn		6	1	
D. Netwerk van Onderwijs en Welzijn		2	1	

die gericht zijn op de aanpak van (onderwijs)achterstanden. De bestaande initiatieven van dit type bevinden zich momenteel in Westerpark, waar de s.e. factor hoog is, en in Amsterdam-Noord, waar de s.e. factor gemiddeld is. Er is geen verband waar te nemen tussen de varianten van de Brede School die in de wenselijke situatie worden ontwikkeld en de s.e. factor in de stadsdelen. Het Brede Schooltype met als hoofddoelstelling het wegwerken van onderwijsachterstanden bij de doelgroepen, in een netwerk van over het werkgebied verspreide voorzieningen, wordt het vaakst ontwikkeld door de scholen.

Bij de initiatieven C en D biedt de school in samenwerking met andere instellingen een na- of buitenschools aanbod van opvang en activiteiten voor de leerlingen tijdens de werktijden van hun ouders. Deze variant wil men meer ontwikkelen in de stadsdelen Westerpark, Zeeburg, Amsterdam Oud-Zuid en Zuideramstel.

Het realiseren van vormen van participatie van verschillende doelgroepen (ouders, leerlingen, buurtkinderen en buurtbewoners) is nog in een beginstadium. Bij slechts enkele initiatieven is aangegeven hoe de participatie verbeterd kan worden. Veel partijen werken binnen de Brede School initiatieven samen. Men zou

echter met nog veel meer organisaties willen samenwerken. Dit maakt het aan de ene kant moeilijker om de initiatieven uit te voeren. Aan de andere kant zorgt het wel voor een concept dat breed gedragen wordt en voor een inbedding in de lokale sociale infrastructuur.

Het blijkt dat een gericht beleidskader voor de Brede School vaak ontbreekt. Terwijl de ambities meestal hoog zijn, zijn nog vrijwel nergens concrete doelen en gewenste resultaten geformuleerd. Het vergelijken van Cito-scores zou een manier kunnen zijn om de prestaties van een Brede School te meten. Daarnaast bestaat bij de stadsdelen behoefte om kennis uit te wisselen over onder meer effectiviteit van organisatievormen.

Conclusies

- + Er dient een servicepunt van stadsdelen te worden opgezet, met als doel het uitwisselen van ervaring en expertise. Dit heeft het verstevigen van Brede School initiatieven door de stadsdelen tot gevolg. Momenteel wordt gewerkt aan het opzetten van een dergelijk servicepunt. Dit zou een rol krijgen op het gebied van het faciliteren, stimuleren en helpen ontwikkelen van de Brede School en een adviesfunctie moeten gaan vervullen.

✚ In het voortgezet onderwijs dient ontwikkeling van de Brede School plaats te vinden. Uitwisseling en afstemming door stadsdelen is op dit vlak noodzake-

lijk, omdat de leerlingenpopulatie in het voortgezet onderwijs en problemen als schoolverzuim en problematische jeugd boven de stadsdeelgrenzen uit gaan.

Een kenmerk van een Brede School is dat door een onderwijsvoorziening met een of meerdere partijen wordt samengewerkt. In onderstaande tabel is per variant weergegeven welke partijen naast het onderwijs betrokken zijn bij de verschillende initiatieven en welke situatie de informanten gewenst achten (Uit: Quick scan De Brede School in Amsterdam, Matrix Partners en O+S).

	Variant A: educatief maatschappelijk centrum	Variant B: educatief maatschappelijk netwerk	Variant C: multifunctioneel centrum voor onderwijs en welzijn	Variant D: netwerk voor onderwijs en welzijn
Stichting voor welzijn	●●○○○	●●●●○○○○○	●○○	●○○
Bibliotheek	●○○	○○○○○		○○
Georganiseerde ouders	●○○○	●○○○○○	●○○	○○
Instelling voor kunst en cultuur	●○	●●●○○○	●○○	○○
Kinderopvang	○○	●●○○○○○	●○	○
Instelling voor volwasseneneducatie	●○○	●○○○○○		
Speeltuinvereniging	○○	○○○	○	○
Instelling voor buitenschoolse opvang	○○	●○○○○○	●	○
Sportvereniging	○○	●○○○○○		○
Instelling voor O&O	●○○○○○	●○○○○○	○	
Maatschappelijk werk	●○○○	●●●○○○○○	●○	○
Instelling voor Jeugdzorg	●○○○	●●○○○○○	○○	
Instelling voor Gezondheidszorg	●○○○	●○○○○○	○○	●○
Arbeidsvoorziening	○○	○○		○
Bedrijven		○○	●○	○○
Migrantenorganisatie(s)	●○	●○○		
Buurtsportwerk		●		
Lerarenopleiding		●		

Gewenste samenwerking van Brede Schoolvarianten met externe functies

N=10 | ● partner in het huidige initiatief | ○ gewenste uitbreiding van de samenwerking

Vraagstukken voor de toekomst

- + Hoe wil men meten of een Brede School succesvol is (m.b.t. achterstanden aanpak) en of de buurtfunctie erdoor wordt verbeterd (m.b.t. participatie van bewoners in de school)?
- + Welke factoren maken welke organisatievorm van de Brede School in Amsterdam succesvol?

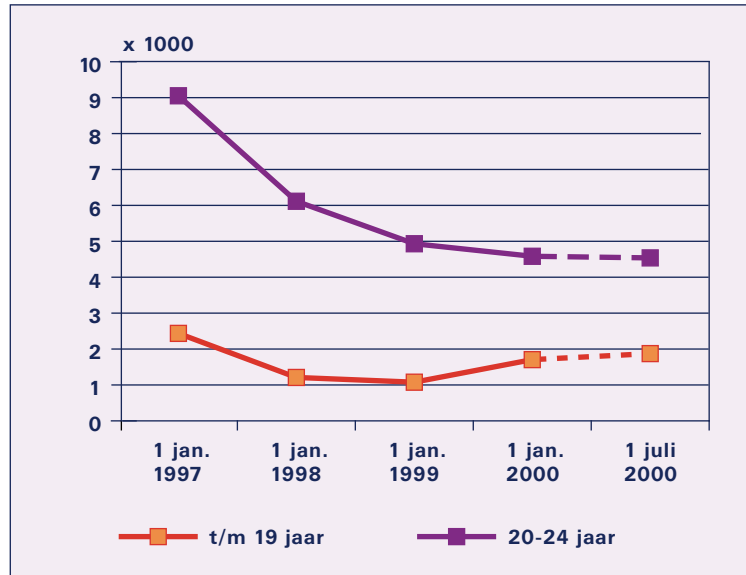
4.4 Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Sluiten het onderwijs en de arbeidsmarkt voldoende op elkaar aan of vallen hier veel jongeren tussen wal en schip?

Inleiding

De meeste jongeren verlaten het voortgezet onderwijs met een diploma en stromen door naar een vervolgoopleiding of vinden direct betaald werk. Er zijn ook jongeren die voor de arbeidsmarkt kiezen, maar daarvoor onvoldoende gekwalificeerd zijn. Een deel van deze groep kan geen baan vinden en raakt werkloos. Ondanks de gunstige economische vooruitzichten hebben zij geen of een slecht perspectief op een baan. De jeugdwerkloosheid is niet evenredig over de stad verdeeld. In Zeeburg en Zuidoost bedraagt het werkloosheidspercentage anderhalf keer het stedelijk gemiddelde. In juni 1998 stonden er in heel Amsterdam 2.400 jongeren tussen de 18 en 24 jaar ingeschreven bij de Sociale Dienst. Geschat werd dat nog eens 3.000 jongeren in die leeftijdsgroep geen werk hadden, geen uitkering ontvingen en ook niet in een Wet Inschakeling Werkzoekenden-traject zaten. Deze getallen vormen de achtergrond van de doelstelling van het SSP.

Het SSP stelt het volgende doel op dit vlak: *elke jongere die zijn opleiding afsluit vindt direct aansluiting op*

Niet-werkende werkzoekende jongeren, Amsterdam [Bron: rba/znh/o+s]

de arbeidsmarkt. Aan dit probleem zitten twee hoofdaspecten. Ten eerste bestaat het overgrote deel van de jeugdwerkloosheid uit ongediplomeerde schooluitvallers en andere schoolverlaters zonder startkwalificatie. Het tweede aspect zit in de arbeidsbemiddeling: er zijn jongeren die ondanks bemiddeling door de juiste instanties geen werk vinden.

Onderzoek Maatwerk

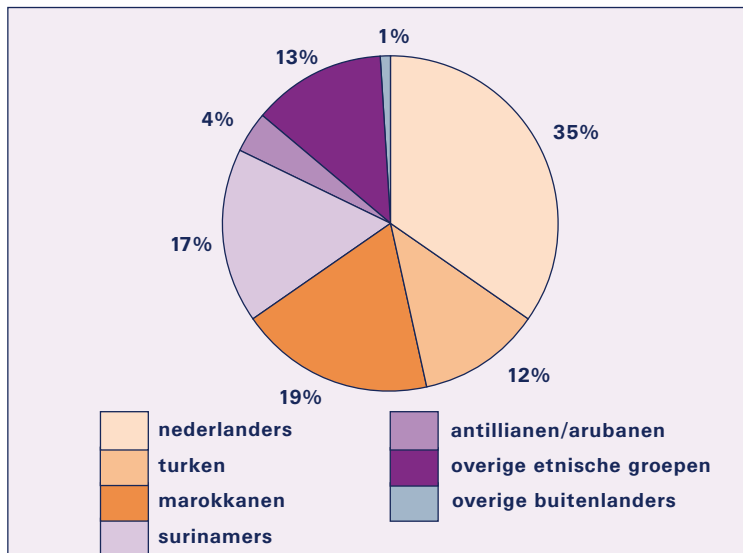
Er is geen quick scan gemaakt over de aansluiting tussen school en de arbeidsmarkt. Wel heeft Maatwerk in 2000 een onderzoek afgerond naar de 2.400 jongeren die in 1999 een bijstandsuitkering ontvingen.

Uit de 'Eindevaluatie 2.400-jongeren-project' van Maatwerk blijkt het volgende.

- + **Het aantal van 2.400 bijstandsgerechtigde jongeren is gedaald naar 1.976 in juni 2000**

- + Van de werkloze jongeren is gemiddeld 59% vrouw en 41% man.
- + Een kwart van de jongeren is alleenstaande ouder met ontheffing van sollicitatieplicht.
- + Een derde volgt al een scholings-, zorg- of bemiddelingstraject.
- + 12% heeft te maken met ernstige psychische of medische belemmeringen.
- + 5% heeft geen belemmeringen om aan het werk te gaan.
- + 17% is Nederlands, de overigen hebben een andere etniciteit.
- + Ongeveer 80% heeft geen startkwalificatie.

De conclusies van het rapport van Maatwerk zijn in zekere zin geruststellend. De meeste van de jongeren hebben terecht een uitkering en de groep vormt geen onbenut arbeidsreservoir. Vaak zijn er zwaarwegende

Niet-werkende werkzoekenden t/m 24 jaar naar etniciteit, Amsterdam 1 juli 2000 [Bron: rba/znh/o+s]

belemmeringen voor deelname aan scholing of arbeidsmarkt of doorloopt men al een traject. Slechts een klein percentage van 5% gaat niet naar school en werkt ook niet, terwijl daarvoor geen belemmeringen bestaan.

Naast het onderzoek van Maatwerk zijn in enkele stadsdelen – Slotervaart/Overtoomse Veld, Oost/Watergraafsmeer en Zeeburg – onderzoeken uitgevoerd naar jongeren zonder werk en opleiding. Als deze gegevens worden vertaald naar heel Amsterdam blijkt dat er eind 1999 ongeveer 6.500 jongeren tot 23 jaar in Amsterdam waren, die niet naar school gingen en geen werk of uitkering hadden. Ongeveer 1.150 van hen zijn in die situatie vastgelopen en krijgen te weinig steun van de juiste instanties. Met het oog op de daling van het aantal jongeren dat is ingeschreven bij Arbeidsvoorziening werd dit aantal halverwege 2000 op ongeveer 1.000 geschat. Het gaat hierbij vaak om jongeren die geen startkwalificatie hebben. Veel van hen zijn meer praktisch dan cognitief ingesteld en hebben pas op latere leeftijd Nederlands geleerd.

De betrokken sectoren

De volgende sectoren zijn betrokken bij de aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt. Binnen de sectoren zijn stappen ondernomen om de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt te verbeteren.

- + Onderwijssector:
 - preventie door versterking van leerplichtfunctie;
 - versterking van de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten;
 - meldplicht voor scholen van voortijdig schoolverlaten is uitgebreid tot 23 jaar;
 - aanpak risicjongeren in de grote steden, waaronder in het project 'Vakmanschap'.

- + Jeugdhulpverlening:
 - stappenplan voor een structurele samenwerking jeugdzorg – onderwijs (2000);
 - aanpak 'Nieuwe Perspectieven': intensieve hulpverlening en casemanagement.
- + Werkgelegenheidssector:
 - samenwerking tussen Sociale Dienst, Maatwerk, toeleidingsbureaus en andere instanties op dit terrein verloopt steeds beter.

Conclusie

- + Er zijn inmiddels zoveel instrumenten beschikbaar om het probleem aan te pakken, dat verwacht mag worden dat de situatie geleidelijk zal verbeteren.
- + Stedelijk en lokaal is het wenselijk dat de samenwerking tussen de betrokken instanties wordt verbeterd.
- + Het is wenselijk dat de instellingen een zwaarder accent leggen op het 'fine-tunen' van de samenwerking met andere instanties.
- + Het is wenselijk dat de stadsdelen investeren in voldoende gekwalificeerd jongerenwerk dat fungeert als vangnet voor de jongeren die buiten de boot dreigen te vallen.
- + Gelet op het inmiddels beschikbare reguliere instrumentarium is een aparte stedelijke SSP-inzet voorlopig niet nodig.

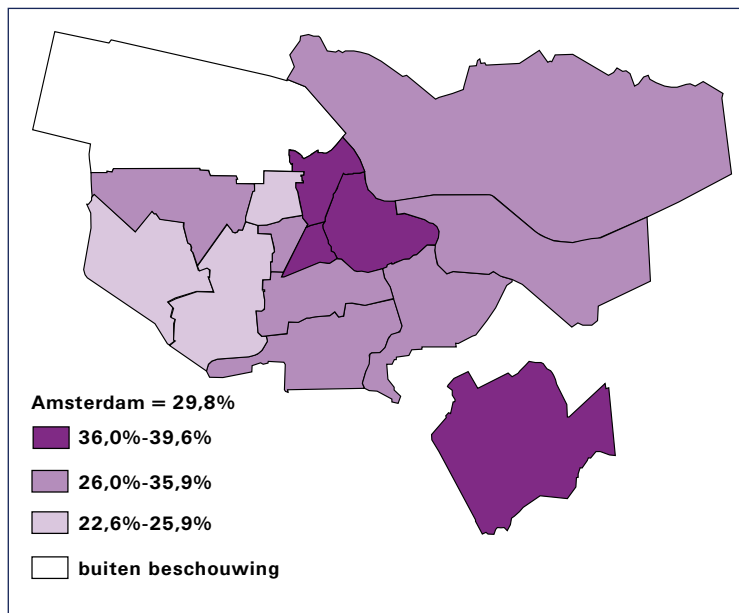
4.5 Hulpverlening aan schoolgaande jeugd

Hoe groot is de vraag naar en de behoefte aan jeugdhulpverlening?

Inleiding

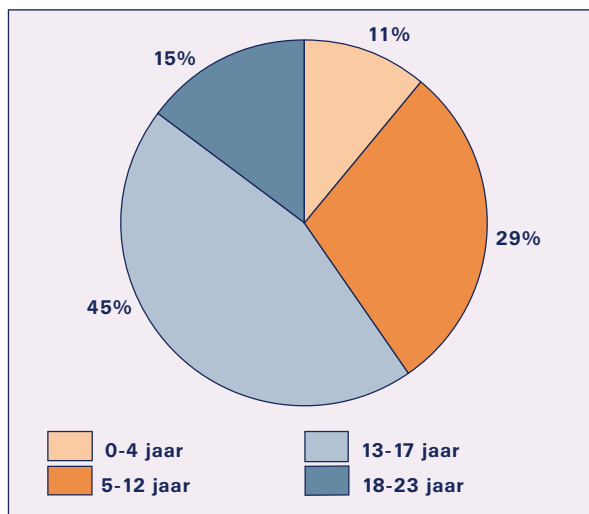
Met de meeste Amsterdamse jongeren gaat het goed. Zo'n 3 tot 5% van de Amsterdamse jeugd heeft (ernstige) problemen. De meest voorkomende proble-

men hebben te maken met school of werk, gevolgd door psychische problemen, problemen met ouders of thuis en financiële problemen. Amsterdam heeft een groot aanbod aan (jeugd)hulpvoorzieningen. Het merendeel van de jongeren met problemen maakt hiervan geen gebruik en zoekt hulp bij vrienden, familie of kennissen. Een klein deel vraagt bij een deskundige advies of begeleiding. Bij de start van het SSP, drie jaar geleden, werden signalen van jongeren door de hulpverlening vaak niet snel en adequaat genoeg opgepikt. De verantwoordelijkheden in dit veld waren niet duidelijk bepaald en de samenwerking en samenhang waren onvoldoende. Dit zorgde voor extra problemen bij de jongere, de ouders en de school. Inmiddels is hierop ingespeeld met een stappenplan in uitvoering, dat voorziet in een brug tussen het

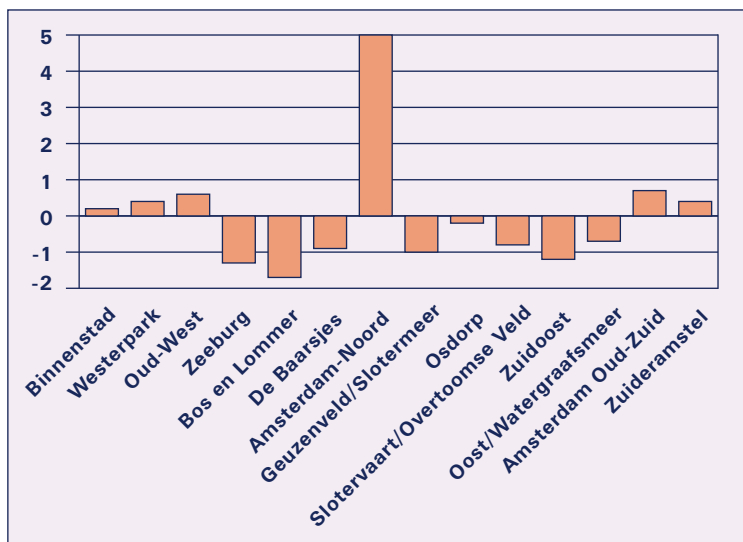

Percentage 5-17 jarigen in eenoudergezinnen, 1 januari 2000

[Bron: Zorg(en)kind, Quick scan Jeugdhulpverlening, 2000]

Amsterdamse cliënten Bureau Jeugdzorg naar leeftijd, 2000 [Bron: Zorg(en)kind, quick scan jeugdhulpverlening, 2000]

Cliëntaanmelding jeugdhulpverlening vergeleken met verwachte vraag in populatie, 1999 [Bron: Quick scan Jeugdhulpverlening schoolgaande jeugd, 2000]

onderwijs en de jeugdzorg.

De doelstelling in het kader van het SSP is: *signalen over problemen in de opvoeding/ontwikkeling van een kind leiden altijd tot een snelle, op maat gesneden en sluitende interventie*. Het meten van de problemen van jongeren is moeilijk en slechts beperkt mogelijk. Het is echter wel noodzakelijk om een overzicht te krijgen van de behoefte aan jeugdhulpverlening. Gegevens over deze problemen zijn nodig om de middelen voor de hulpverlening in te zetten waar problemen zijn.

Quick scan

Van de 188.389 jongeren in de leeftijd van 0-23 jaar waren er in 1999 ruim 2.200 cliënt van de Bureaus Jeugdzorg. Daarnaast waren er bijna 2.000 aan wie in het kader van een justitiële maatregel hulp is verleend. Bij Afra Boddaert PPI stonden in het schooljaar 1998-1999 bijna 1.300 cliënten uit Amsterdam geregistreerd in de onderwijshulpverlening.

Oververtegenwoordiging groepen cliënten bij Bureaus Jeugdzorg Amsterdam:

- + Leeftijd 13-17 jaar
- + Mannelijk geslacht
- + Etnische groep: meer Surinamers
- + Kinderen uit eenoudergezinnen
- + Kinderen uit Amsterdam-Noord

Oververtegenwoordiging groepen cliënten bij onderwijshulpverlening Afra Boddaert PPI:

- + Jongens
- + VBO-MAVO-scholieren
- + Etnische groep: meer Surinamers en Antillianen
- + Kinderen uit Amsterdam-Noord en Zuidoost

In het onderzoek is een risicomaat berekend om te

kunnen beoordelen in hoeverre de ‘verwachte’ vraag overeenkomt met de ‘werkelijke’ vraag naar de jeugdhulpverlening. De vergelijking geldt alleen voor Amsterdam en de stadsdelen en dus niet voor de rest van de regio Jeugdhulpverlening buiten Amsterdam. Hiervoor zijn de gegevens over de nieuwe aanmeldingen in 1999 van Bureau Jeugdzorg (ambulant en justitieel) en Afra Boddaert PPI samen genomen. In de berekening is niet alleen gekeken naar de omvang van de populatie in verhouding tot de vraag naar hulpverlening in het stadsdeel. Ook factoren in de stadsdelen die van invloed zijn op psychische problematiek zijn bij de vergelijking betrokken. In de figuur op pagina 36 (onderaan) is te zien of de werkelijke vraag onder of boven de verwachte vraag ligt.

Opvallend is dat de Bureaus Jeugdzorg en Afra Boddaert PPI in verschillende stadsdelen minder cliënten hebben dan verwacht kan worden op grond van de risicopopulatie. Vooral in Bos en Lommer, Zeeburg en Zuidoost doen jongeren minder vaak een beroep op de hulpverlening dan verwacht. In andere stadsdelen, waar de risicogroep minder groot zou zijn, is de vraag naar jeugdhulpverlening juist groter. Vooral in Amsterdam-Noord is dit opvallend.

Bij de beschreven verschillen kunnen meerdere factoren van invloed zijn. De vergelijking kan genuanceerd worden door gezinskenmerken, kenmerken van de kinderen zelf, hun omgeving en ook kenmerken van het aanbod, zoals de bekendheid met de instelling en de manier van werken. De manier van registreren van de instellingen laat op dit moment echter niet toe dat er systematisch onderzoek wordt gedaan naar de overige kenmerken. Een meer verfijnde vergelijking in de toekomst vereist dat instellingen meer gegevens registre-

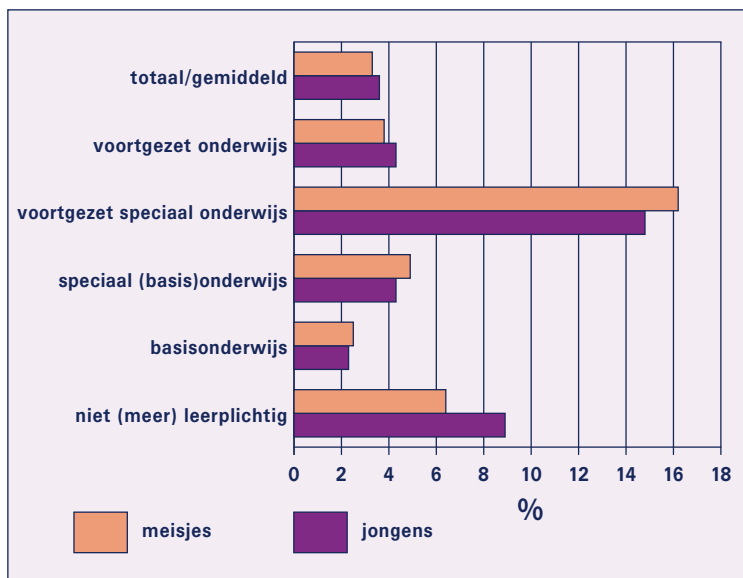
ren dan op dit moment en dat diezelfde populatiegegevens op stadsdeelniveau bestaan. Variabelen als arbeidssituatie, inkomen en de opleiding van ouders kunnen dan worden meegenomen. Om dit type indicatoren in kaart te brengen moet de informatievoorziening bij de diverse instanties worden verbeterd.

Supplement quick scan: schoolverzuim

Aan de quick scan ‘jeugdhulpverlening aan de schoolgaande jeugd’ is een supplement toegevoegd over schoolverzuim van leerplichtige leerlingen in het schooljaar 1999/2000. Schoolverzuim wordt gepleegd door leerlingen die op school zitten en zonder geldige reden wegblijven (relatief verzuim) of door leerplichtige jongeren die, zonder een vrijstelling te hebben, niet ingeschreven staan op een school of onderwijsinstelling (absoluut verzuim).

Uit het onderzoek blijkt dat ruim 3% van alle leerplichtige leerlingen uit het (speciaal) basis- en voortgezet onderwijs in Amsterdam wel eens verzuimt zonder toestemming van school. Over het algemeen verzuimen jongens iets vaker dan meisjes. Ongeveer 1% van de leerplichtige leerlingen blijkt absoluut te verzuimen. Door administratieve gebreken is dit percentage in de praktijk waarschijnlijk iets lager.

Zowel het vóórkomen als de frequentie van het relatief verzuim neemt toe met de leeftijd. Vooral onder 15- en 16-jarigen is het verzuim relatief hoog. Verder is het verzuim onder etnische minderheden hoger dan gemiddeld. Met name jongeren van Turkse en Marokkaanse afkomst verzuimen vaker. Bij de spreiding van het verzuim over de stadsdelen valt op dat de scholen in de stadsdelen De Baarsjes, Geuzenveld/Slotermeer, de Binnenstad, Osdorp en Wester-

Relatief verzuim naar onderwijssoort en geslacht [Bron: LAS]

park een hoger relatief schoolverzuim hebben dan scholen in andere stadsdelen. Als gekeken wordt naar woonadres blijkt dat jongeren die in de stadsdelen Geuzenveld/Slotermeer, Osdorp en De Baarsjes wonen in verhouding het vaakst relatief verzuimen.

Vraagstukken voor de toekomst

Momenteel wordt het stappenplan uitgevoerd om te zorgen dat de jeugdhulpverlening goed aansluit op het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. De Bureaus Jeugdzorg en Afra Boddaert PPI werken hierbij nauw samen. De volgende onderwerpen kunnen interessant zijn om in een uitvoeringsmonitor verder te onderzoeken.

- + Zijn scholen goed toegerust voor signalering van problematiek voor jeugdhulpverlening?
- + Welke indicatoren (naast die op basis van de populatie) zouden door de samenwerkingsverbanden gere-

gistreerd moeten worden, om toekomstige hulpvragen beter te voorspellen?

- + Welke onderdelen van de hulpverlening op scholen zijn (waarom) effectief?

4.5 Ouderenbeleid

Wat zit er in het basispakket voorzieningen voor ouderen in de stadsdelen en wat is de kwantiteit en kwaliteit van deze producten?

Inleiding

Eén op de vijf Amsterdammers is 55 jaar of ouder. Dit zijn bijna 148.000 mensen. De 75-plussers maken ongeveer 30% uit van alle ouderen. De ouderen in Amsterdam vormen een zeer heterogene groep mensen. Er zijn verschillen in leeftijd, inkomen, etnische achtergrond en gezondheid. De vraag van ouderen is het uitgangspunt van het Amsterdamse ouderenbeleid. In dit beleid staan de zelfredzaamheid, mondigheid en deelname van ouderen aan het maatschappelijk verkeer centraal. Sinds het begin van de jaren negentig stimuleert de overheid het zelfstandig wonen van ouderen die dit willen. Om dit te realiseren is het wel noodzakelijk dat er genoeg voorzieningen zijn voor ouderen die zelfstandig wonen. In de stadsdelen van Amsterdam zijn er verschillende knelpunten, zoals een tekort aan geschikte woningen.

Om het ouderenbeleid goed te kunnen uitvoeren is in het kader van het SSP een begin gemaakt met een inventarisatie van voorzieningen voor ouderen per stadsdeel. Gezamenlijk moeten de partijen een basispakket vaststellen, inclusief een financieel kader hiervoor. Met een monitor moet de feitelijke inzet van het basispakket worden gevolgd. Het doel van deze

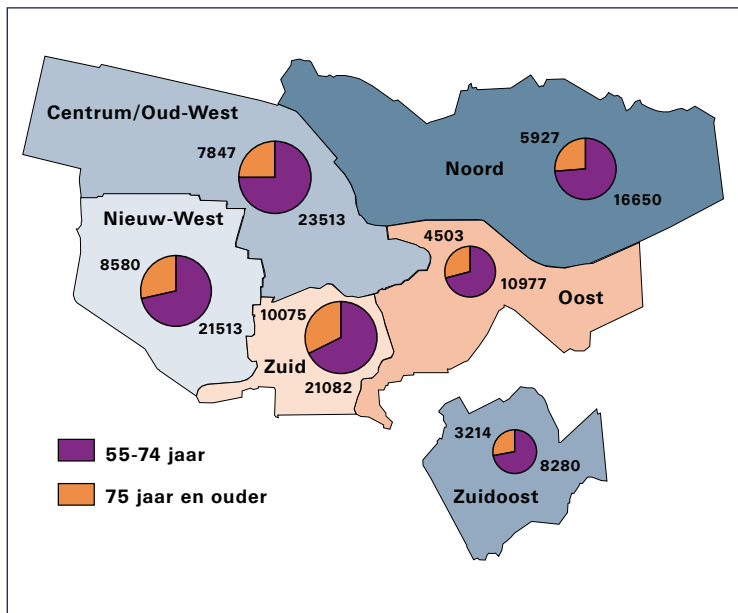
acties is: *op zichzelf wonende ouderen kunnen een beroep doen op een nog nader te bepalen pakket aan voorzieningen dat door stadsdelen, centrale stad, zorgverzekeraars en betrokken (zorg)instellingen gegarandeerd wordt.*

Quick scan

In de quick scan worden drie stadsdelen, Amsterdam-Noord, Zuideramstel en De Baarsjes, vergeleken op hun financiering van het basispakket. Het onderzoek vergelijkt de demografische gegevens, de uitgaven en het aandeel van de verschillende productclusters in het pakket. Ook wordt voor elk product het bereik (aantallen ouderen) aangegeven. Er is voor gekozen om het onderzoek in drie stadsdelen uit te voeren. Later kunnen andere stadsdelen deze beschrijving als uitgangspunt nemen om hun eigen producten te evalueren. Wanneer alle stadsdelen hun registratie hierop baseren, kunnen afspraken worden gemaakt die voor heel Amsterdam gelden.

De set kwantiteits- en kwaliteitsindicatoren is opgesteld met ambtenaren ouderenbeleid en ziet er als volgt uit:

- + Openingstijden
- + Telefonische bereikbaarheid gehele dag
- + Afhandelingsduur
- + Wachttijden
- + Uren/fte
- + Opleidingseisen
- + Problematiek
- + Keuzemogelijkheid
- + Jaarrapportage
- + Registratiewijze
- + Financiering
- + Bereik

Zelfstandig wonende ouderen naar zorgregio, 1999

[Bron: factsheet nr. 7, 0+S 2000]

Het budget voor ouderen in 1999 is in Amsterdam-Noord meer dan twee keer zo groot is als in De Baarsjes. Het aantal ouderen in Noord is met ruim 23.000 echter ongeveer vier keer zo groot als in De Baarsjes. Zuideramstel zit met ruim 1,8 miljoen voor 15.500 ouderen tussen de twee andere stadsdelen in.

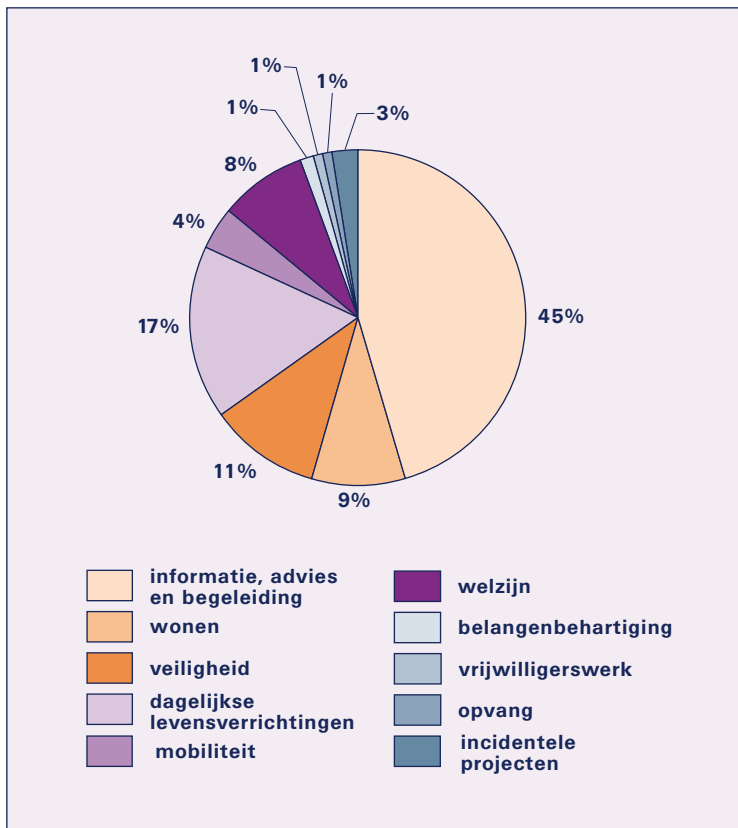
De overige gegevens zijn zeer moeilijk te vergelijken naar stadsdeel. Per stadsdeel wordt namelijk op verschillende manieren geregistreerd hoeveel cliënten zij hebben.

Budgetten	Amsterdam-Noord	Zuideramstel	De Baarsjes
Bijdrage Centrale Stad Flankerend Ouderenbeleid	191.350	157.930	47.950
Bijdrage Centrale Stad Wonen Plus	153.083	126.340	38.358
Centrale Stad Ouderenadviseur	100.000	50.000	*7.200
Stadsdeelbudget totaal	2.436.138	1.835.896	**1.092.274

Overzicht budgetten 1999 in gulden

*In De Baarsjes is in 1999 een incidentele subsidie van 15.000 gulden opgenomen voor een onderzoek naar de haalbaarheid van een consultatiebureau voor ouderen.

**Laatste twee maanden van 1999 pas gestart met deze functie.

Basispakket oudervoorzieningen, stadsdeel Amsterdam-Noord

In bijgaande figuur zijn de productgroepen, budgetten en het bereik van het basispakket oudervoorzieningen in stadsdeel Amsterdam-Noord beschreven. Dit overzicht dient als voorbeeld voor hoe het basispakket in de drie onderzochte stadsdelen wordt uitgevoerd.

Structuur in het Amsterdamse ouderenbeleid

De uitkomst van de quick scan bood niet de benodigde maatstaf om de basispakketten van alle stadsdelen aan te toetsen. Daarvoor werd het door het bestuurlijk koppel (verantwoordelijk voor de uitvoering van het thema ouderenbeleid) nodig geacht eerst doelstellingen voor het gehele domein van oudervoorzieningen vast te stellen en inzicht te krijgen in de financiële vertaling daarvan. Daarom heeft Hypercube Business Innovation in 2000 in opdracht van de informatie-unit SSP een onderzoek gedaan naar het ouderenbeleid in het algemeen en de opvatting van beleidsmedewerkers en andere betrokkenen over de doelstellingen van het ouderenbeleid in het bijzonder. Hieruit blijkt het volgende.

Een belangrijke doelstelling van het ouderenbeleid is het realiseren van een basispakket voor ouderen. In

het onderzoek komt echter naar voren dat dit niet zonder meer zinvol is. De gemeentelijke bemoeienis met het totaal aan voorzieningen voor ouderen is namelijk zeer beperkt. Bovendien wordt een deel van de voorzieningen die in het beoogde basispakket zitten door niet-gemeentelijke instellingen aangeboden. Verder blijkt dat zowel consumenten als bestuurders vinden dat er in de balans tussen materiële en immateriële voorzieningen een verschuiving naar de immateriële aspecten moet plaatsvinden. Daarnaast moet de dienstverlening vraaggericht in plaats van aanbodgericht worden.

“De kwaliteit van de maaltijdvoorziening zelf hangt in de ogen van de consument sterker af van de maaltijd-omgeving dan van de voedselkwaliteit.” (uit: rapport Hypercube)

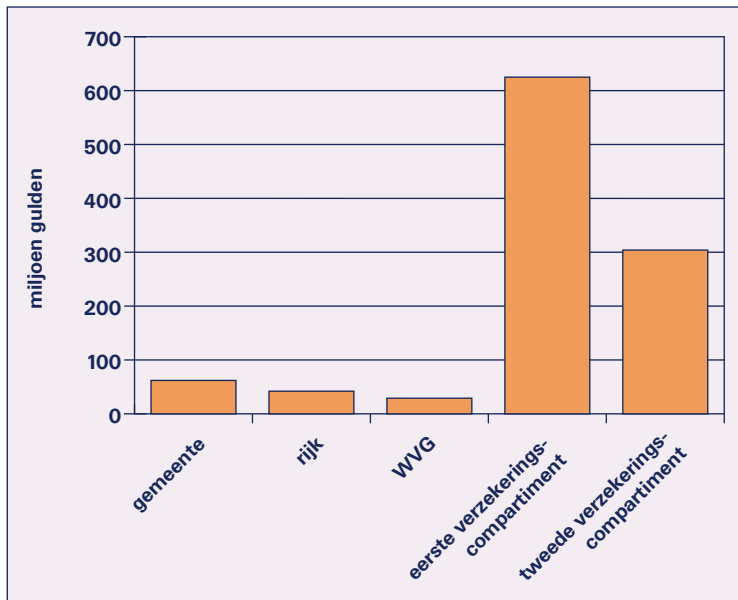
Vervolgstappen voorgesteld in onderzoek

+ Decentraal

Door het versterken van de front-office kan meer vraaggericht gewerkt worden. Daarnaast bestaat de behoefte om concreet vast te leggen welke voorzieningen aan welke eisen moeten voldoen.

Dit kan worden gedaan aan de hand van een vijftal stappen:

1. selecteer een beperkt aantal functies binnen het ouderenbeleid
2. definieer de prestatie-indicatoren per gekozen functie
3. verricht in de stadsdelen een nulmeting naar de score op de prestatie-indicatoren
4. laat de stadsdelen aangeven hoe het aanbod per voorziening kan verbeteren
5. meet de vooruitgang van dit proces.

Beslag onderdelen ouderenbeleid op financiële middelen, Amsterdam [Bron: Structuur in het Amsterdamse ouderenbeleid, Hypercube, 2001]

+ Centraal

Het vermoeden bestaat dat het verstrekken van meer hulp binnen de ene voorziening een lager beroep op andere voorzieningen tot gevolg heeft. Hierdoor zouden er synergievoordelen te behalen zijn binnen het ouderenbeleid. Voorgesteld wordt een pilot te starten om te bewijzen of een dergelijke samenhang in de voorzieningen bestaat. Indien dit zo is, moet worden bekeken hoe de regie bij het aanbieden van de betrokken voorzieningen tot stand komt. Daarnaast moet de besteding van de middelen van de gemeente voor ouderen in een meer marktgericht kader worden beoordeeld. Mogelijk leidt dit tot andere afwijkingen bij de vraag hoe het budget besteed wordt. De vorming van een product- naar een meer marktgerichte benadering kan in dit opzicht benut worden.

Vraagstukken voor de toekomst

- + In het basispakket zitten veel zorgvoorzieningen die niet worden verzorgd door de gemeente. Voor het bieden van een optimaal basispakket dient er overlegd te worden met allerlei andere aanbieders van voorzieningen voor ouderen. Het lijkt erop dat hierbij meer aandacht nodig is voor het sociale aspect. Op welke wijze wil men straks beoordelen of er meer samenhang in het aanbod is en accentverschuivingen zijn naar het sociale aspect?
- + De zorg voor ouderen moet meetbaar worden in vergelijkbare beschrijvingen. Worden de geplande convenanten daarop getoetst?

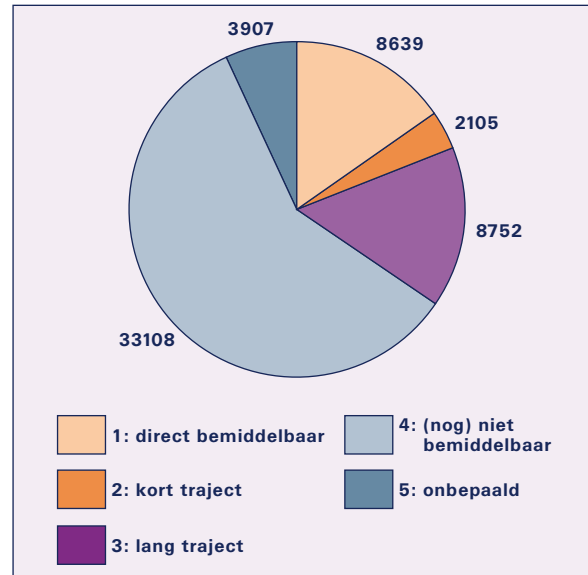
4.7 Sociale activering

Welke activiteiten zijn er op dit moment en wat is het mogelijke aanbod van sociale activering?

Inleiding

De Amsterdamse economie groeit al geruime tijd en de werkgelegenheid neemt toe. Op 1 januari 2000 stonden er ongeveer 60.000 mensen ingeschreven bij de Amsterdamse Arbeidsbureaus; zo'n 6.500 minder dan in het jaar ervoor. Niet alle groepen in Amsterdam profiteren echter in gelijke mate van deze groei. Voor mensen die werkloos zijn, hangt de kans op uitstroom samen met leeftijd, opleidingsniveau, duur van de werkloosheid en etniciteit. De selectieve uitstroom leidt ertoe dat het aandeel van bepaalde groepen in de werkloosheid toeneemt. Zo was in 1995 ongeveer 30% van de Amsterdamse werklozen langer dan drie jaar werkloos, terwijl dit aandeel in 2000 gestegen was tot meer dan 45%.

Sociale activering heeft als doel het verhogen van de maatschappelijke participatie, het doorbreken van een sociaal isolement en het kan een eerste stap betekenen naar betaald of onbetaald werk. Sociale activering is een aanvullend aanbod voor mensen die (vooral nog) niet in aanmerking komen voor toeleiding naar werk. De activering is gericht op mensen die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering, weinig perspectief hebben op een snelle aansluiting naar betaald werk, weinig financiële armslag hebben en in toenemende mate in een sociaal isolement zitten. De centrale stad en de stadsdelen stimuleren deze mensen (zogenaamde 'fase 4-cliënten') om deel te nemen aan een traject voor sociale activering. Het gaat om trajecten op het gebied van zorg/hulpverlening, vrijwilligerswerk/socialisering en ontwikkeling/ontplooiing.

Ingeschreven werkzoekenden in Amsterdam naar bemiddelingsfasen, 1 juli 2000 [Bron: rba/znh/o+s]

Het aanbod aan passende trajecten moet wel groot genoeg zijn om de deelname hieraan te vergroten. Daarnaast moeten de sociale activeringstrajecten ook aansluiten op de vraag. In het kader van het SSP is daarom het volgende doel gesteld voor dit onderwerp: *Amsterdammers die geen aansluiting kunnen vinden bij betaalde arbeid kunnen gebruik maken van een aanbod sociale activering dat aansluit bij hun mogelijkheden en belangstelling.* Om dit te bereiken zullen de doelgroepen van het sociale activeringsbeleid in kaart moeten worden gebracht. Verder moet worden onderzocht in hoeverre er verschillen binnen de doelgroep zijn en of het aanbod moet worden uitgebreid.

Quick scan

De volgorde in de aanpak van het onderwerp sociale activering is anders dan bij de overige onderwerpen uit het Werkprogramma. Allereerst is er een plan van aanpak gemaakt. Momenteel wordt gewerkt aan een quick scan met als doel het maken van een zogenaamde 'sociale kaart' van het aanbod aan sociale activering in de Binnenstad en Amsterdam-Noord (waar twee pilots sociale activering worden voorbereid). De analyse van de wensen van de doelgroep is gebaseerd op bestaand onderzoek en op een enquête onder alle regio's van de Sociale Dienst en de afdelingen welzijn van de stadsdelen. De quick scan over sociale activering is nog niet afgerond. Er is wel gesignaleerd dat de vraag in de praktijk wordt aangepast aan het aanbod en dat er (nog) geen sprake is van maatwerk. De centrale stad en de stadsdelen willen het aanbod aan sociale activering uitbreiden en differentiëren aan de hand van de mogelijkheden en belangstelling van de doelgroepen. Met de zogenaamde 'Nieuwe Kansen Aanpak' moeten de activitei-

ten van de centrale stad en de stadsdelen op het terrein van sociale activering structureel op elkaar worden afgestemd. De Nieuwe Kansen Aanpak wordt getest in de twee pilotgebieden.

Voor de Nieuwe Kansen Aanpak moeten de Sociale Dienst en de stadsdelen weten wat georganiseerd wordt voor welke cliënten, met welk doel en onder welke afspraken. In de quick scan wordt daarom een 'sociale kaart' van Amsterdam ontwikkeld. Deze brengt het (mogelijke) aanbod aan sociale activering in de twee pilot-stadsdelen in kaart. Daarnaast staan de sociale activeringsprojecten in andere stadsdelen er globaal op om een bredere indruk te geven van het mogelijke aanbod. Ook moet de sociale kaart een indruk geven van de wensen en behoeften van potentiële cliënten. De sociale kaart richt zich op de beantwoording van de volgende vraag: welke activiteiten zijn er op dit moment (gespecificeerd naar aard, volume en locatie) en wat is het mogelijke aanbod van sociale activering?

Vraagstukken voor de toekomst

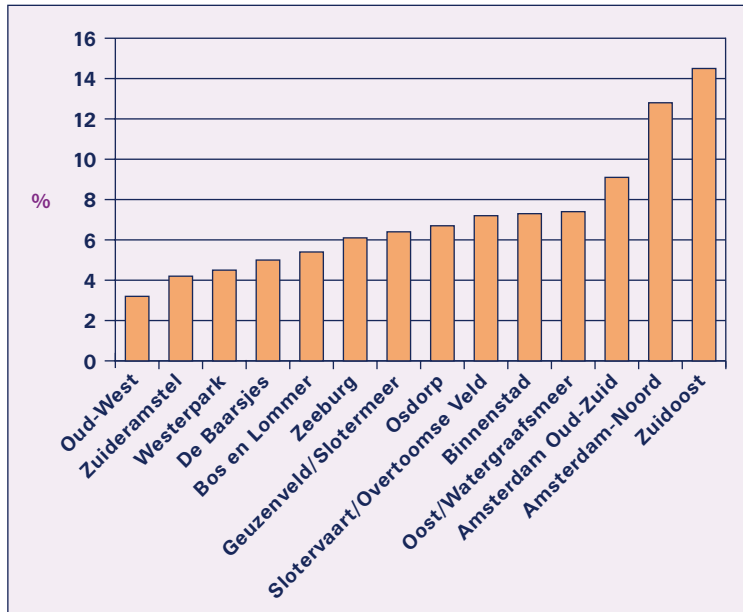
- + Wat heeft de voorkeur: een kleinschalig aanbod door verschillende organisaties of een aanbod dat is geregeld door overkoepelende organisaties zoals Stichtingen Welzijn en de Vrijwilligerscentrale?
- + Er zijn twee stadsdelen waar een pilot is begonnen. Hierbij zijn erg veel verschillende organisaties betrokken en het ontbreekt aan regie. Op welke wijze kunnen de pilots het beste worden gevolgd?
- + Wanneer zijn de pilots geslaagd (aantallen uitstroom, maar ook welk type uitstroom)?

4.8 Zorgvoorzieningen voor 0-5 jarigen

Wat is de omvang en de achtergrond van de groep jonge kinderen met een verhoogd risico op lichamelijke, psychische en sociale problemen?

Inleiding

De gezondheidstoestand van de jeugd in Nederland is goed en Amsterdam vormt daarop geen uitzondering. De kindersterfte is afgenomen en er zijn minder ernstige (kinder)ziekten. Tegenwoordig zijn er echter andere opvallende problemen: de afname van perinatale sterfte heeft geleid tot een toename van kinderen met chronisch fysieke aandoeningen of handicaps. Verder hangen gezondheidsverschillen voor een deel samen met maatschappelijke achterstand. Ook is er

Het percentage Amsterdammers van 0-5 jaar, naar stadsdeel, 2000

een vrij grote groep kinderen met lichte tot ernstige vormen van psychosociale problematiek.

Amsterdam heeft verschillende voorzieningen die ouders ondersteunen bij het opvoeden van hun kinderen en die gericht zijn op het welzijn van hun kinderen. Voorbeelden hiervan zijn de kraamzorg, consultatiebureaus, voorzieningen voor kinderopvang en onderwijs. De onderlinge afstemming tussen deze voorzieningen is niet optimaal. Bovendien worden niet alle kinderen (of hun ouders) in gelijke mate bereikt. Ook blijkt dat het overzicht dat nodig is om de relaties tussen de verschillende instellingen en de vraag en het aanbod in kaart te brengen, soms ontbreekt. Omdat bijna 98% van alle kinderen het consultatiebureau bezoekt, is dit bureau het uitgangspunt voor het aanbrenge van meer samenhang in signalering en opvoedingsondersteuning.

Het doel in het SSP voor de zorgvoorzieningen voor de jeugd luidt als volgt: *alle ouders en hun kinderen van 0-4 jaar krijgen, afhankelijk van de noodzaak en behoefte, een sluitend aanbod van voorzieningen op het gebied van gezondheid, ontwikkeling en opvoeding.*

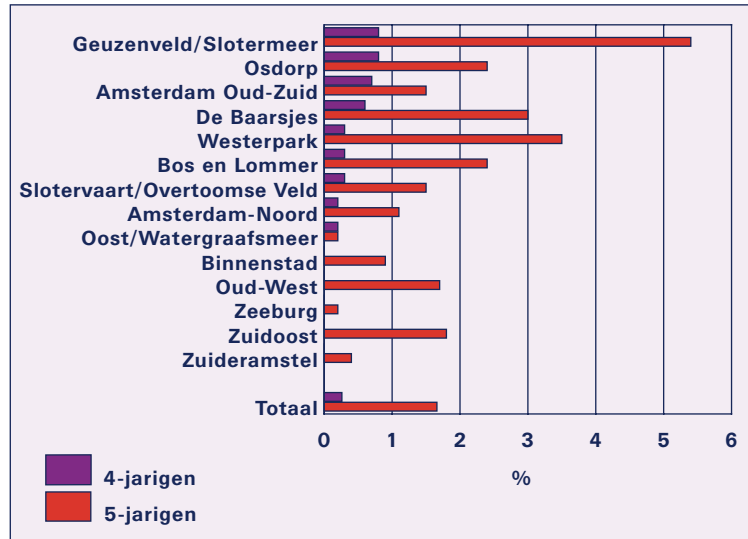
Quick scan

Om het aanbod sluitend te maken heeft de gemeente voorgesteld om Ouder Kind Centra op te richten. De quick scan brengt de doelgroep van Ouder Kind Centra in beeld. Verder geeft het onderzoek inzicht in de omvang en achtergronden van jonge kinderen met een verhoogd risico op lichamelijke, psychische en sociale problematiek. Het beschrijft de risicogroepen, zowel stedelijk als in de stadsdelen. Dit moet leiden tot het vaststellen van gerichte doelstellingen en moet beter duidelijk maken welke risicogroepen

gevolgd moeten worden, om in de toekomst te kunnen beoordelen of de problematiek afneemt. Verder moet op basis van de quick scan een keuze worden gemaakt voor stadsdelen waar met pilot-projecten Ouder Kind Centra gestart kan worden. Bij de opzet van het onderzoek is gekozen voor een uitbreiding van 0 t/m 4 jaar naar 0 t/m 5 jaar in verband met een betere aansluiting van de periode van ouder en kindzorg op de start van groep 3 van het basisonderwijs.

Uit de quick scan blijkt dat onder 0 t/m 5 jarigen een aantal problemen systematisch aandacht vraagt van de Ouder en Kindzorg. Zo bestaat onder enkele etnische groepen een relatief hoge zuigelingensterfte. Problemen bij de opvoeding van kinderen komen vaker voor bij eenoudergezinnen.

- + Het aantal tienerzwangerschappen is in Amsterdam twee keer zo hoog als landelijk. Bij Antilliaanse en Turkse vrouwen komen tienerzwangerschappen relatief vaak voor.
- + De perinatale sterfte is in Amsterdam een derde zo hoog als landelijk.
- + De zuigelingensterfte is het hoogst onder Surinaamse baby's.
- + Bij enkele etnische groepen is vaker sprake van risicovolle verzorging van baby's. Risicovolle verzorging kan wiegendood tot gevolg hebben.
- + De sterfte onder Turkse en Marokkaanse kinderen in de leeftijdsgroep van 0-14 jaar is hoger dan die onder Nederlandse kinderen. Zij overlijden bovendien relatief vaak in het buitenland.
- + Er is een samenhang tussen lichamelijke en psychische gezondheidsproblematiek en etniciteit. De samenhang verschilt echter voor elke problematiek. Daarnaast kunnen opvoedingsstijl en leefstijlfactoren

Relatief verzuim 4- en 5-jarige Basisschoolleerlingen naar stadsdeel, 1-10-98 tot 1-10-99 [Bron: LAS-gegevens, bewerking 0+5]

- de verschillen tussen de etnische groepen verklaren. Een verhoogd risico op psychosociale problematiek hangt samen met het opgroeien in eenoudergezinnen.
- + In de quick scan wordt gerefereerd aan het onderwijs waarin naast de factor etniciteit ook de opleiding van de ouders een criterium is voor het toekennen van extra middelen voor ondersteuning van het basisonderwijs.

Uit een overzicht van de spreiding van deze factoren over de stadsdelen valt het volgende op. In de stadsdelen Bos en Lommer, Geuzenveld/Slotermeer en Zuidoost is het percentage kinderen uit etnische minderheden hoger dan in de andere stadsdelen. Het percentage eenoudergezinnen is het hoogst in Zuidoost en Oud-West. De stadsdelen Bos en Lommer en De Baarsjes hebben relatief veel leerlingen met een hoog leerlinggewicht.

De jeugdgezondheidszorg is onderdeel van een keten van voorzieningen die op elkaar zijn afgestemd en van activiteiten die met elkaar samenhangen. Het blijkt dat verschillende instellingen die van belang zijn voor de samenwerking in Ouder Kind Centra nog geen vergelijkbare registratie van de problematiek hebben. Het gaat dan om gegevens over achtergrondkenmerken van cliënten en het verloop van de hulpverlening. Een vergelijkbare registratie van de problematiek en het verloop van het contact met de ouders en het kind zou een bijdrage leveren aan een sluitende aanpak van de problematiek bij 0 tot en met 5 jarigen.

Vraagstukken voor de toekomst

- + Het beleid zou moeten aangeven wat er door de jeugdgezondheidszorg moet worden geregistreerd (voorbeeld: er is meer behoefte aan inzicht in psychosociale problematiek; die vraag zou dan explicieter aan instellingen moeten worden gesteld).
- + Er worden twee pilots Ouder Kind Centra ontwikkeld: één met voorschool en één zonder voorschool. Op welke wijze wordt gemeten om te kijken wat werkt? Wat is het gewenste resultaat van de pilots?

[hoofdstuk 5]

De Staat van de Stad Amsterdam

“De grootste opgave waar Amsterdam voor staat is om de voorspoedige economische groei hand in hand te laten gaan met groei in sociale participatie en maatschappelijke integratie”.

Dit citaat verwoordt één van de ambities die tijdens de voorbereiding van het Sociaal Structuurplan zijn geformuleerd. Participatie betekent in dit kader het volwaardig kunnen deelnemen in en aan de samenleving. De gemeente kan de participatie van Amsterdammers op verschillende manieren stimuleren. Meer in het algemeen is de rol van de overheid geleidelijk veranderd van een verschaffer van voorzieningen die goed aansluiten bij de behoeften van de burgers (de

klassieke verzorgingsstaatgedachte) naar een rol van stimulator van de participatie van burgers. Deze nieuwe rol brengt met zich mee dat de overheid meer overlegt en onderhandelt met burgers over doelen en criteria van overheidsvoorzieningen.

De participatiemonitor levert basisinformatie en eventuele nieuwe onderzoeksvragen op. Logisch gezien zou de monitor daarom aan het begin moeten staan van al het onderzoek dat in het kader van het SSP is uitgevoerd. In de praktijk is echter een andere volgorde aangehouden: per thema uit het Werkprogramma is allereerst een factsheet gemaakt en vervolgens een quick scan uitgevoerd. Pas daarna is de participatiemonitor tot stand gekomen. De monitor is gebaseerd op de volgende onderzoeksvragen:

- + In welke mate participeren Amsterdammers in de samenleving op het gebied van onderwijs, arbeid, welvaart, maatschappij, cultuur, politiek en leefbaarheid?
- + Welke groepen hebben een achterstand op één of meer van deze terreinen en met welke groepen gaat het goed?
- + Welke samenhang is er tussen de verschillende vormen van participatie?
- + Hoe ziet de ruimtelijke ontwikkeling van de participatiegraad van Amsterdammers eruit?

In de participatiemonitor De Staat van de Stad

Opzet participatiemonitor

Amsterdam worden verschillende vormen van participatie onderscheiden. Allereerst meet de monitor de meest primaire vormen van participatie: arbeid, welvaart en onderwijs. Daarnaast worden maatschappelijke, culturele en politieke participatie en tenslotte leefbaarheid gemeten. De monitor gaat over participatie, maar ook over de randvoorwaarden voor participatie. Dit zijn de bevolking en de woningvoorraad, maar ook de veranderingen daarin. De participatiemonitor brengt de verschillende manieren van participatie in kaart, met het doel bij te dragen aan het gemeentelijk beleid dat gericht is op participatie en integratie van de bevolking.

De Staat van de Stad Amsterdam bestaat uit twee methoden van gegevensverzameling:

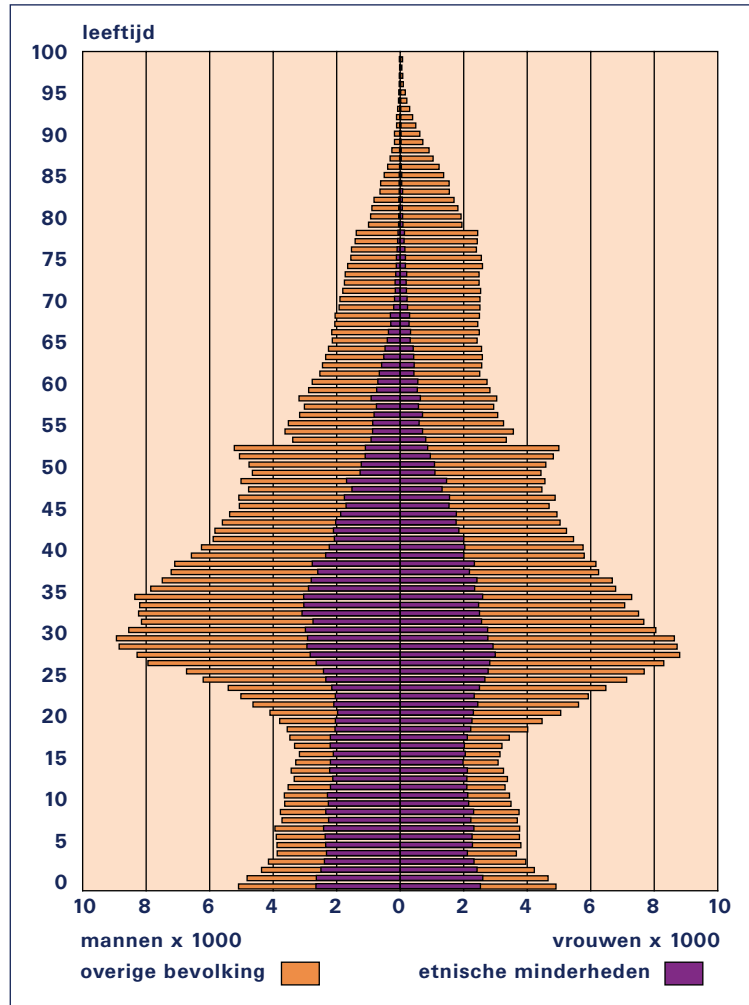
- 1 een enquête onder bijna 2.600 Amsterdammers;
- 2 statistieken in flexibel samengestelde postcodegebieden (de Stadsmonitor).

Naast bovengenoemde informatiebronnen is zondig gebruik gemaakt van andere bronnen.

Bevolking en wonen

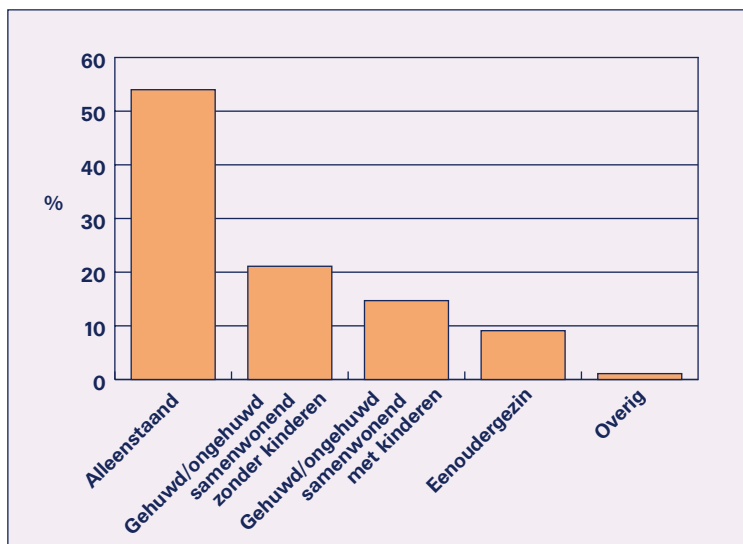
De bevolkingssamenstelling in Amsterdam wijkt af van die in de rest van Nederland. Door het specifieke karakter van de hoofdstad worden bepaalde groepen mensen aangetrokken, terwijl andere juist de stad verlaten. Hieronder wordt behandeld wat de kenmerken van de Amsterdamse bevolking zijn.

Op 1 januari 2000 had Amsterdam 731.289 inwoners. In 1999 steeg de bevolking met 4.200 mensen, voornamelijk door een geboorteoverschot. Volgens de prognoses blijft het aantal inwoners de komende jaren toenemen. De grootste bevolkingsgroep in Amsterdam bestaat uit de 20-34 jarigen. Opvallend

Bevolking naar leeftijd, geslacht en etnische groepen, 1 januari 2000 [Bron: Amsterdam in cijfers; 2000]

is dat het aantal 65-plussers in de stad daalt, terwijl dit landelijk juist toeneemt. In Amsterdam wonen in vergelijking met Nederland veel alleenstaanden. Zij vormen meer dan de helft van de 400.000 huishou-

Huishoudenssamenstelling bevolking in 2000

[Bron: Amsterdam in cijfers; 2000]

dens en hun aantal neemt nog steeds toe. In Amsterdam is daarnaast een relatief groot en stijgend aandeel eenoudergezinnen.

In Amsterdam wonen mensen uit 171 landen. Vier van de tien Amsterdammers zijn niet van Nederlandse afkomst. Als gekeken wordt naar afzonderlijke etnische groepen, vormden Surinamers na de Nederlanders in de laatste decennia de grootste groep. De afgelopen jaren is het aantal 'overige buitenlanders uit de niet-geïndustrialiseerde landen' echter sterk gegroeid. In 2000 is deze groep zelfs groter geworden dan de groep Surinamers en zij vormen nu de grootste etnische minderheidsgroep. Het aandeel inwoners dat tot een etnische minderheid behoort, zal in 2020 gestegen zijn tot 45%. Marokkanen zullen dan de grootste groep etnische minderheden vormen. In stadsdeel Zuidoost woont het grootste aan-

deel etnische minderheden (62%). Marokkaanse en Turkse Amsterdammers wonen vaak in het westelijke deel van de stad en Surinamers vormen de grootste groep in Zuidoost. In alle stadsdelen behalve Zeeburg zal het aandeel etnische minderheden de komende jaren toenemen. De daling van dit aandeel in Zeeburg komt door de bouw van IJburg, waar veel autochtone Nederlanders zullen gaan wonen. Door de spreiding van met name Turken en Surinamers over de stad voltrekt zich een ruimtelijke integratieproces.

In de Binnenstad en de negentiende eeuwse gordel wonen concentraties van mensen tussen de 25 en 54 jaar. Concentraties van ouderen zijn vooral te vinden in de 'buitengebieden'. Dit is het deel van Amsterdam buiten de negentiende eeuwse gordel.

Als de ontwikkeling van de bevolking in de afgelopen tien jaar wordt bekeken, dan ontstaat het beeld van een continu veranderingsproces. In de afgelopen tien jaar vertrokken er 274.000 mensen naar elders in Nederland. Hiervoor kwamen er weer 253.000 van buiten de gemeente retour. Bovendien vertrokken er 130.000 mensen naar het buitenland, terwijl er 164.000 buitenlanders naar Amsterdam kwamen in de periode 1990-2000. Tot slot werden er 95.000 mensen geboren en er gingen 72.000 mensen dood. Kortom: in tien jaar tijd maken 476.000 Amsterdammers plaats voor 512.000 nieuwelingen. De doorstroming is in die periode tweederde van de bevolkingsomvang. In de tussentijd groeide de bevolking van 695.000 naar 731.000. Tenslotte verhuisden al die Amsterdammers in tien jaar tijd 863.000 keer binnen Amsterdam. Het is dan ook moeilijk om over 'de' Amsterdamse bevolking te spreken.

Primaire vormen van participatie

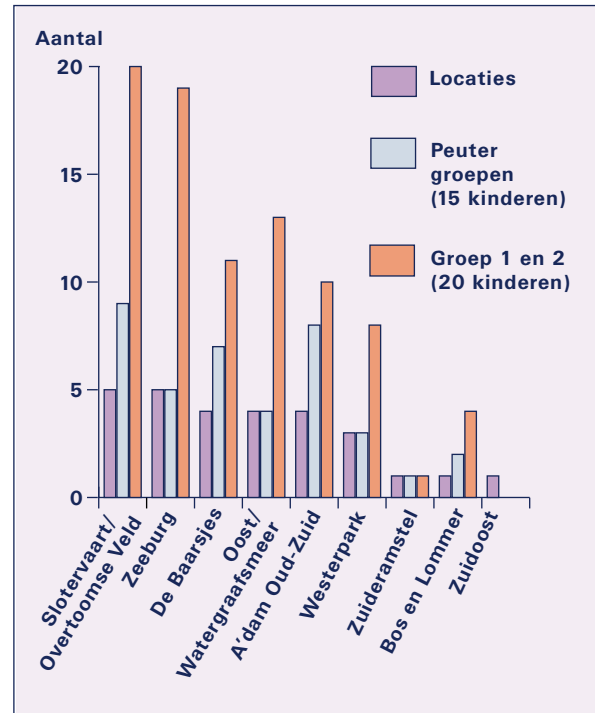
Niet iedereen profiteert van de bloeiende economie en de groeiende welvaart in de stad. Amsterdam scoort op verschillende gebieden lager dan gemiddeld in Nederland. Zo zijn de prestaties in het Amsterdamse onderwijs lager, de werkloosheid is hoger en het besteedbaar inkomen is lager dan in de rest van Nederland. Dit zijn factoren die te maken hebben met vormen van participatie. Arbeid en welvaart hangen bijvoorbeeld samen en zijn op hun beurt verbonden met participatie in de maatschappij. Geld is een voorwaarde voor consumptie en participatie. Hieronder blijkt dat vooral bepaalde etnische en leeftijdsgroepen een achterstand hebben die moeilijk weg te werken is. Ook blijkt het moeilijk om de ruimtelijke verschillen in de stad weg te nemen.

Onderwijs in Amsterdam

In de tweede helft van de jaren negentig heeft de gemeente Amsterdam veel aandacht besteed aan het onderwijs. De Voorschool is opgezet om de taalachterstand onder allochtone leerlingen te verhelpen, de scholen zijn begonnen met het afnemen van de CITO-toets die het mogelijk maakt scholen te vergelijken, het verzuimbeleid is strenger geworden en in het onderwijs zijn zorgstructuren opgezet.

Eind 2000 waren 2.300 kinderen van 2,5 tot 5 jaar betrokken bij een Voorschoolprogramma. De schatting is dat zo'n 33% van de doelgroep wordt bereikt in de betreffende stadsdelen.

Het percentage goede antwoorden op de CITO-toets ligt onder het landelijk gemiddelde, maar die afstand is de afgelopen jaren sterk ingelopen. Etnische groe-

Aanbod Voorschool naar stadsdeel, peildatum

10 december 2000 [Bron: Staat van de Stad Amsterdam, 2001]

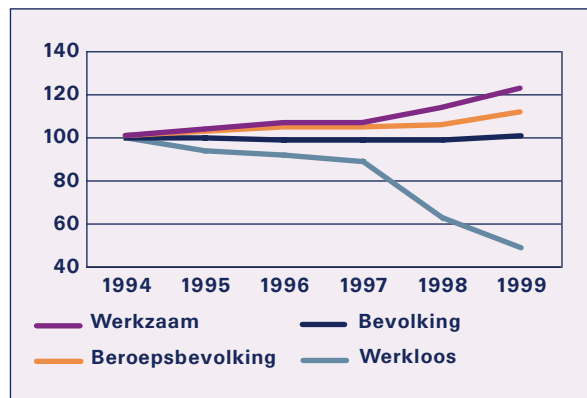
pen hebben een lagere gemiddelde eindtoetsscore dan gemiddeld in Amsterdam. Kinderen uit etnische groepen krijgen bovendien een lager gemiddeld schooladvies ten opzichte van het totaal. In Amsterdam komt de helft van de basisschoolleerlingen uit gezinnen met laag opgeleide, allochtone ouders. Als wordt gekeken naar de scores van scholen, rekening houdend met het leerlinggewicht (dus met doelgroepen uit het achterstandsbeleid), blijkt dat Amsterdam bovengemiddeld scoort. In mei 2001 is bij de Dienst Welzijn een rapportage verschenen over dit onderwerp met feiten en cijfers.

In Amsterdam is het percentage vertraagde leerlingen

(zoals bijvoorbeeld zittenblijvers) hoger dan landelijk het geval is. Van de Amsterdamse leerplichtige kinderen verzuimt 3,4% wel eens zonder toestemming. Onder allochtone leerlingen is dit percentage hoger. Vooral in Geuzenveld/Slotermeer is er een relatief hoog aantal verzuimconcentraties dat bovendien toeneemt. In Bos en Lommer, de Binnenstad en het merendeel van de negentiende eeuwse buurten verbetert de situatie juist.

De Amsterdamse economie

Vanaf 1994 groeit de Amsterdamse economie. De werkgelegenheid neemt sinds de tweede helft van de jaren negentig zo sterk toe, dat de banengroei in Amsterdam momenteel groter is dan in de omgeving van de stad. Tussen 1995 en 2000 is het aantal banen toegenomen met 57.000 naar in totaal 390.000 arbeidsplaatsen. Het einde van de gunstige ontwikkeling van de werkgelegenheid is nog niet in zicht. De geregistreerde werkloosheid (volgens de definitie van het CBS) in Amsterdam neemt al enige jaren sterk af en lag in 1999 op 6% van de beroeps-

Ontwikkeling van de (beroeps-)bevolking, 1994-1999, 1994=100 [Bron: Amsterdam in Cijfers 2000, 0+5]

bevolking (landelijk: 3%). Het gaat dan om ruim 23.000 mensen. In 1996 was nog 12% werkloos. [zie kaart uit Stadsmonitor in bijlage 3]

Op 31 december 2000 stonden ruim 53.000 werkzoekenden ingeschreven bij de Amsterdamse arbeidsbureaus. Dit zijn zo'n 7.000 mensen minder dan in het jaar ervoor. Onder werkzoekenden vallen ook mensen die volgens de definitie niet tot de beroepsbevolking behoren, maar wel ingeschreven staan bij het arbeidsbureau. Het gaat dan om mensen die bijvoorbeeld in de huishouding werken of arbeidsongeschikt zijn. De uitstroombansen van de werkzoekenden hangen onder meer samen met leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit en de duur van de werkloosheid. Zo hebben hoogopgeleide jongeren die nog niet lang werkloos zijn een hoge kans om uit te stromen. Dit heeft gevolgen voor de samenstelling van de groep werkzoekenden. Hoewel het aantal werkzoekenden is gedaald, is het aandeel van ouderen, laag opgeleiden, etnische minderheden en langdurig werklozen in de groep werkzoekenden sterk gestegen door de selectieve uitstroom.

Werkloosheid

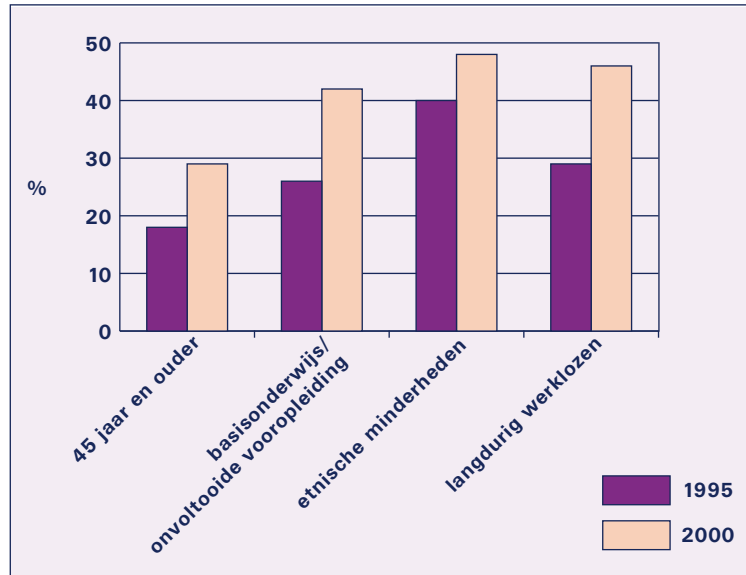
Er zijn in Amsterdam geen grote gebieden met hoge percentages werklozen. Toch is er een aantal gebieden aan te wijzen waar het aandeel werkloze mensen hoger is dan op andere plaatsen. Dit aantal is in de tweede helft van de jaren negentig vrijwel gelijk gebleven. In totaal zijn er 37 gebieden met een hoge werkloosheid. De spreiding van deze gebieden over de stad is wel veranderd. In stadsdeel Westerpark is zowel het aantal concentraties als het aantal werklozen sterk afgenomen. In Zeeburg zijn deze aantallen juist toegenomen. Verder zijn er enkele concentraties

in de negentiende eeuwse wijken, zoals de Kinkerbuurt, de Oude Pijp en de Oosterparkbuurt, verdwenen. In Geuzenveld/Slotermeer, De Baarsjes en Bos en Lommer zijn nieuwe concentraties ontstaan. In stadsdeel Zuidoost zijn de meeste concentratiegebieden met een hoge werkloosheid. Dit aantal is in de afgelopen jaren gelijk gebleven. In Zuidoost is de ontwikkeling niet hoopgevend, omdat de werkloosheid hier van generatie op generatie lijkt voort te bestaan.

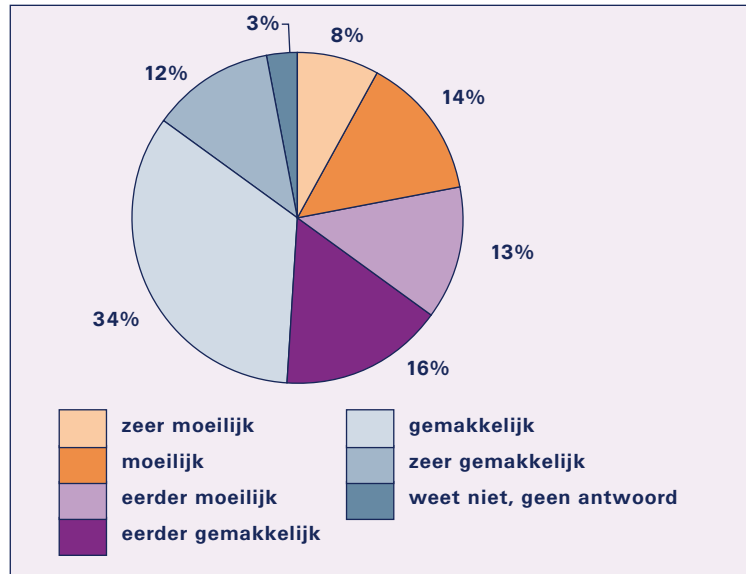
Welvaart in de stad

Het besteedbaar inkomen van de Amsterdammer stijgt, maar is lager dan in de rest van Nederland. De huishoudens met hogere inkomens zijn vooral te vinden in Zuideramstel en Amsterdam Oud-Zuid. De lagere inkomens zijn te vinden in delen van de negentiende eeuwse gordel, De Baarsjes, Bos en Lommer, Zuidoost en Amsterdam-Noord. De inkomensgroei is niet evenredig verdeeld over de stad.

Steeds minder mensen in Amsterdam ontvangen een uitkering. Vooral bijstandsuitkeringen en WW-uitkeringen worden minder vaak verstrekt. Volgens de Amsterdamse Armoedemonitor leefde in 1999 bijna een kwart van de Amsterdammers rond of onder het wettelijk sociaal minimum. Van hen is meer dan de helft alleenstaand. Het percentage mensen met een inkomen op dit niveau is de afgelopen jaren gedaald. Binnen Amsterdam is 14% van de huishoudens langdurig arm. Dit zijn huishoudens die vier jaar of langer een minimuminkomen hebben. Langdurige armoede komt relatief vaak voor onder 65-plussers, alleenstaanden en studenten. De meerderheid van de Amsterdammers komt rond met zijn inkomen.

Aandeel groepen in werkloosheid [Bron: rba/znh/o+s]

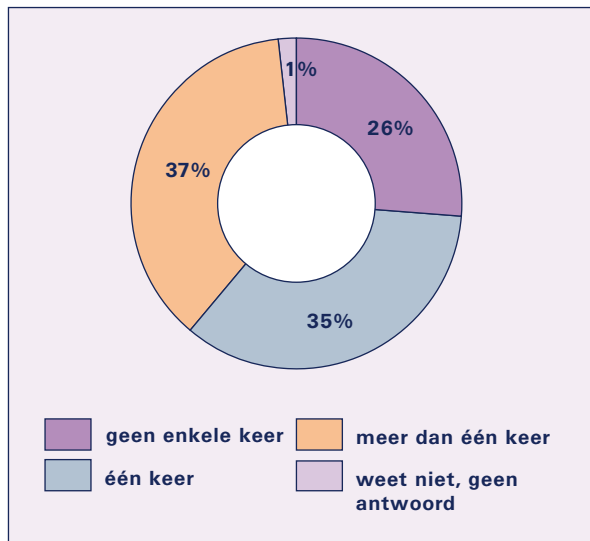
Hoe goed kunt u rondkomen met uw huishoudinkomen?

[Bron: Staat van de Stad Amsterdam, 2001]

Secundaire vormen van participatie

Over het algemeen zijn Amsterdammers redelijk actief in het ondernemen van allerlei sociale en maatschappelijke activiteiten. Veel bewoners doen vrijwilligerswerk en slechts een klein deel voelt zich sociaal geïsoleerd. Amsterdammers hebben verder vaak een hobby, het merendeel is het afgelopen jaar op vakantie geweest en men gaat vaker uit dan gemiddeld in Nederland. De politieke participatie van de bewoners is echter niet bijzonder hoog.

De ene vorm van participatie kan leiden tot een andere vorm. Zo kan het verrichten van vrijwilligerswerk bijvoorbeeld een opstap zijn naar een betaalde baan. Dit kan zorgen voor een hoger inkomen, waarmee mensen zich vervolgens nieuwe vormen van culturele participatie kunnen veroorloven.

Hoe vaak bent u het afgelopen jaar met vakantie geweest? [Bron: De Staat van de Stad Amsterdam, 2001]

Maatschappelijke activiteiten

Bijna een derde van de Amsterdammers doet vrijwilligerswerk. De groep die dit werk verricht bestaat relatief vaak uit mannen, 30-54 jarigen, hoger geschoolden, mensen met een betaalde baan, een hoog inkomen en mensen uit gezinnen met kinderen.

Wat betreft etnische achtergrond zijn Turken, Marokkanen en mensen uit overige niet-geïndustrialiseerde landen in verhouding redelijk actief op dit vlak. Er wordt vooral burenen-, bejaarden- en gehandicaptenhulp gegeven en er wordt vrijwilligerswerk gedaan voor sportverenigingen en op school. Van alle Amsterdammers neemt 33% minstens één keer in de maand deel aan activiteiten van één of meer verenigingen. Het profiel van deze mensen komt voor een groot deel overeen met dat van de mensen die vrijwilligerswerk verrichten. Ook heeft meer dan een derde op een informele manier hulp aan anderen verleend, door bijvoorbeeld het doen van boodschappen.

Uitgaan en vakantie

De Amsterdammer gaat vaker uit dan de gemiddelde Nederlander (Bron: SCP/CBS). Vooral een bezoek aan de film (67%), een museum (58%) of een café (58%) is populair. Verder zegt bijna een derde wel eens een multicultureel festival te bezoeken. De hoge activiteit van de Amsterdammer hangt enerzijds samen met het ruimere aanbod dat er in Amsterdam is. Anderzijds heeft de stad een aantrekkingskracht op bevolkingsgroepen die vaak in het culturele circuit actief zijn, zoals jongeren, studenten en hoger opgeleiden. Tien procent van de Amsterdammers bezoekt geen enkele uitgaansgelegenheid. Deze groep bestaat vooral uit ouderen, mensen zonder of met een lage opleiding, mensen met een laag inkomen. Als geke-

ken wordt naar etniciteit, dan zijn Marokkanen het minst actief op het gebied van uitgaan. Hoe vaak mensen op vakantie gaan geeft eveneens een beeld van participatie in de cultuur in het eigen of een ander land. Van de Amsterdammers is bijna drie kwart het afgelopen jaar één of meer keren op vakantie geweest. De overgrote meerderheid van hen (87%) is naar het buitenland geweest. De groep die niet op vakantie is geweest bestaat voornamelijk uit ouderen, mensen zonder of met een lage opleiding, mensen met een laag inkomen, zonder betaald werk, alleenstaanden en eenoudergezinnen.

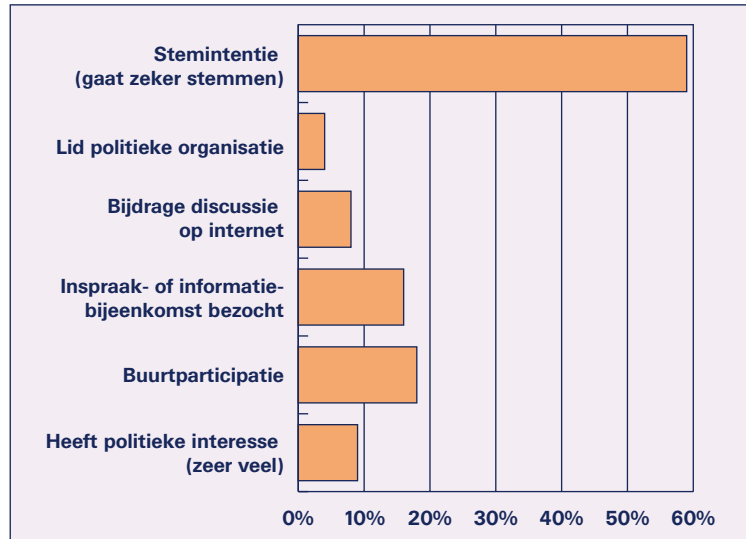
Lidmaatschap van organisaties en sport

Het lidmaatschap van verschillende organisaties zegt iets over de brede (passieve) culturele interesse van mensen. Amsterdammers zijn vooral lid van organisaties met maatschappelijke doelen, sportverenigingen en vakbonden. De Amsterdamse rangorde in lidmaatschap van organisaties komt grotendeels overeen met de landelijke rangorde.

Op het gebied van sport blijkt dat de gemiddelde Nederlander, met uitzondering van voetballen, iets sportiever is dan de Amsterdammer. Landelijk zijn er meer mensen die wel eens zwemmen, badmintonnen, tennissen en volleyballen. De mensen die niet sporten hebben grotendeels dezelfde kenmerken als de mensen die niet uitgaan.

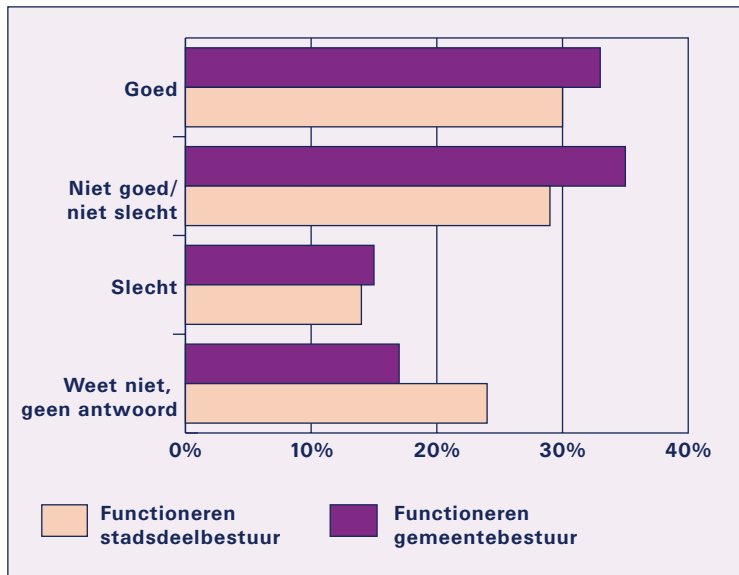
Politieke participatie van de Amsterdammers

Van de Amsterdammers is 43% geïnteresseerd in de Amsterdamse gemeentepolitiek. In totaal is 9% zeer geïnteresseerd in de lokale politiek. Ruim de helft (54%) is weinig of niet geïnteresseerd. De kennis over de gemeentepolitiek is over het algemeen niet groot.

Politieke participatie onder Amsterdammers [Bron: De Staat van de Stad Amsterdam, 2001]

Bijna één op de vijf Amsterdammers heeft zich het afgelopen jaar ingezet voor of tegen een onderwerp dat met wonen in de buurt of de stad te maken heeft. Van de Amsterdammers heeft 8% van de mensen met een internetaansluiting het laatste jaar een bijdrage geleverd aan een discussie op internet over maatschappelijke of politieke onderwerpen. Verder is 4% lid van een politieke partij. Het aantal Amsterdammers dat gaat stemmen bij verkiezingen daalt al enige jaren gestaag. Als er morgen gemeenteraads- of stadsdeelraadsverkiezingen zouden worden gehouden, zeggen zes van de tien Amsterdammers zeker naar de stembus te gaan. Hoger opgeleiden en ouderen zijn vaker van plan te gaan stemmen dan lager opgeleiden. Van de etnische groepen zijn Surinamers het minst geneigd te gaan stemmen. Er is een dalende lijn te zien in de betrokkenheid bij de lokale politiek onder Amsterdammers.

Evaluatie van de politiek [Bron: De Staat van de stad Amsterdam 2001]

Ongeveer één op de drie Amsterdammers is tevreden over het functioneren van het bestuur in Amsterdam. Rond de 15% vindt dat het bestuur slecht functioneert. Verder is ongeveer een kwart van de Amsterdammers van mening dat de politiek open staat voor hun mening en dat ze als burger invloed kunnen uitoefenen op de politiek.

Leefbaarheid en veiligheid

De kwaliteit van wonen en de woonomgeving zegt iets over de leefbaarheid in een stad. Het gemiddeld aantal mensen dat in een woning woont neemt voortdurend af en ligt op dit moment op minder dan twee personen. De oorzaak hiervan is dat gezinnen steeds kleiner worden en dat Amsterdam een aantrekkingskracht uitoefent op mensen die een andere dan de traditionele samenlevingsvorm kiezen. De verhuisdynamiek (de mutatiegraad) lag in de periode 1997-1999 op 15%

van de bevolking. Gebieden met een hoge dynamiek liggen zowel in delen van de stad waar de bevolking een hoge mate van waardering heeft voor de woonomgeving als in gebieden waar dit niet zo is.

Ruim een kwart van de Amsterdammers wil zeker verhuizen. Ruim de helft van de bewoners (53%) wil in de huidige woning blijven wonen. De belangrijkste redenen om te willen verhuizen zijn de kwaliteit van de huidige woning en de sfeer in de buurt. Ongeveer één van de vier Amsterdammers (27%) vindt dat de eigen buurt er in het afgelopen jaar op vooruitgegaan is. Een even groot deel vindt dat de buurt er juist op achteruitgegaan is en bijna 40% vindt dat de buurt gelijk is gebleven.

Opvallend is het hoge percentage inwoners van de Baarsjes dat meent dat de eigen buurt er op vooruit is gegaan vergeleken met de rest van Amsterdam. In Zuideramstel is men veel minder die mening toegedaan, evenals in Amsterdam-Noord en in de stadsdelen Geuzenveld/Slotermeer en Slotervaart/OvertoomseVeld.

Er zijn ook mensen die vinden dat hun buurt er juist op achteruit is gegaan. Vooral inwoners van het stadsdeel Geuzenveld/Slotermeer hebben deze mening, maar ook relatief veel inwoners van de stadsdelen Zuidoost, Bos en Lommer en Osdorp vinden hun buurt achteruitgegaan.

Zowel voor de leefbaarheid als de beleving van veiligheid blijkt de kwaliteit van sociale relaties in de buurt, dat wil zeggen de samenhang of sociale cohesie in de buurt, een grote rol te spelen. De sociale cohesie in Amsterdam wordt op een schaal van 1 tot 10, waarvan de waarden respectievelijk voor 'slecht' en 'goed'

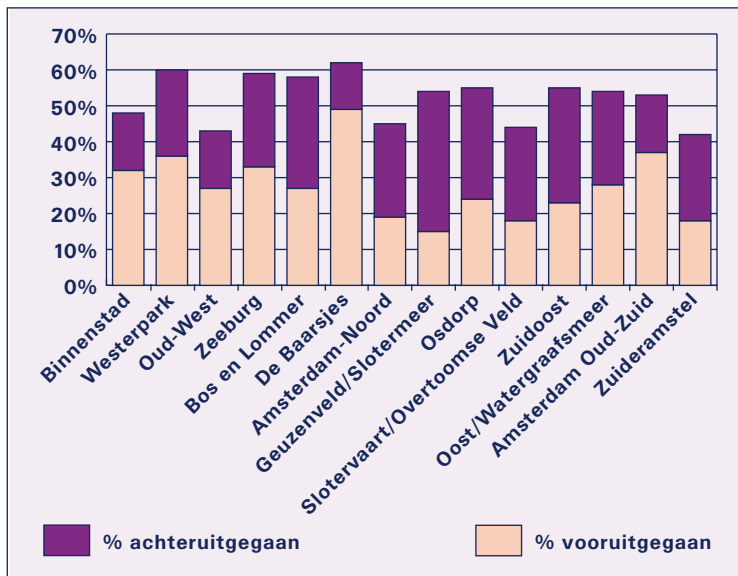
staan, met een 5,4 gewaardeerd. Dit is lager dan in andere grote steden. Respondenten die zich in het afgelopen jaar hebben ingezet voor een onderwerp dat met wonen in de buurt te maken heeft, waarden de sociale cohesie positiever dan anderen. Dit geldt ook voor mensen die actief zijn in de informele zorg.

Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau vormen gevoelens van onveiligheid het belangrijkste maatschappelijke probleem in Nederland (Sociale en Culturele Verkenningen, 1999). In Amsterdam zegt 44% van de respondenten bepaalde plekken in de eigen wijk of straat 's avonds liever te mijden. In stadsdeel Zuidoost ligt dit percentage hoger dan gemiddeld (61%). In de Binnenstad en Amsterdam Oud-Zuid zijn relatief weinig mensen bang om 's avonds de wijk in te gaan.

Wat betreft vandalisme en (kleine) criminaliteit hebben mensen in hun buurt het vaakst te maken met rommel en hondenpoep, fiets- en autodiefstal, beschadiging van auto's en bekladding van muren of gebouwen. In 1999 telde Amsterdam een hoger percentage slachtoffers van geweldsdelicten (12%) dan in Nederland (6%) en de andere grote steden.

Samenhang van verschillende vormen van participatie

Om uitspraken te doen over de samenhang in de participatie is de leefsituatie-index van het Sociaal Cultureel Planbureau gebruikt als meetinstrument. Hierin zijn de volgende onderwerpen opgenomen: wonen, gezondheid, duurzame consumptiegoederen, vrije tijd, mobiliteit, sociale participatie, sport en vakantie. Voor de gemiddelde Amsterdamer is de index op

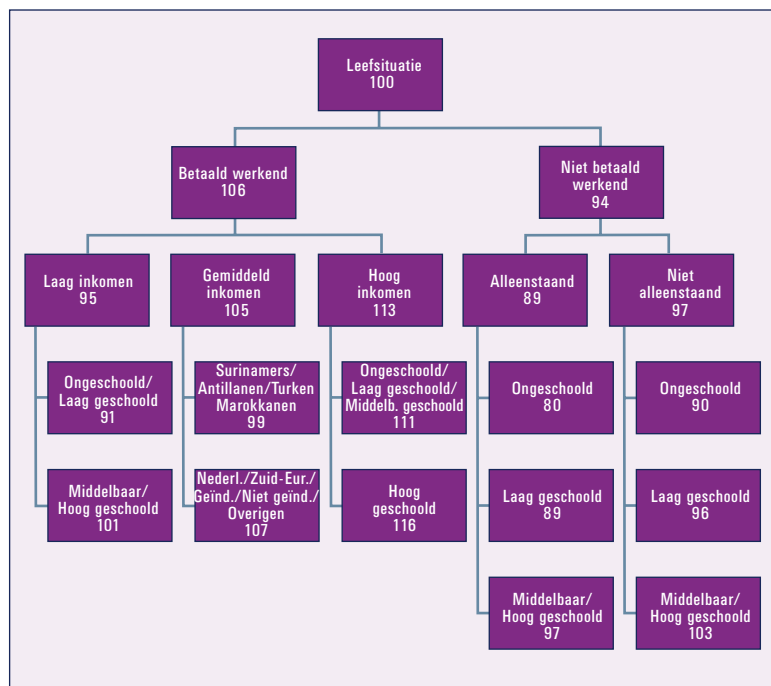

Percentage inwoners dat vindt dat de eigen buurt is voortuit- of achteruitgegaan [Bron: De Staat van de stad Amsterdam]

100 gezet. Eén persoon kan op meer onderwerpen een hogere of lagere index hebben dan gemiddeld.

Verschillende groepen in Amsterdam scoren lager op de index dan de gemiddelde Amsterdamer: ouderen, lager opgeleiden, mensen met een uitkering of pensioen, mensen zonder betaald werk, mensen met een laag inkomen, alleenstaanden en eenoudergezinnen en van de etnische groepen Surinamers, Turken en Marokkanen. Mensen in de bijstand en 75-plussers hebben hiervan veruit de laagste scores (83 respectievelijk 84). Vooral mensen die een lage opleiding hebben, geen betaald werk verrichten en die een laag inkomen hebben, scoren wat betreft leefsituatie laag. Tot slot hebben mensen die de sociale kwaliteit van de woonomgeving hoog inschatten een hogere leefsituatie-score.

In de figuur hieronder is te zien wat de belangrijkste bepalende factoren voor de leefsituatie-index zijn.² De gemiddelde Amsterdammer heeft een score van 100 op de index gekregen. De belangrijkste factor die bepalend is voor de leefsituatie is het *al dan niet hebben van betaald werk*. Mensen die betaald werk verrichten, verkeren gemiddeld in een betere leefsituatie dan de mensen die geen werk hebben. Vervolgens zijn inkomen en opleiding van belang.

Analyse van de leefsituatie (gemiddelde score op leefsituatie-index)

In totaal hebben vijf stadsdelen een index onder de 100 punten, namelijk Bos en Lommer, Amsterdam-Noord, Geuzenveld/Slotermeer, Zuidoost en Oost/Watergraafsmeer. Vergeliken met Nederland scoort Amsterdam gemiddeld 6 punten lager op de index.

Er blijkt een verband te bestaan tussen het oordeel over de eigen gezondheidssituatie en de tevredenheid met het leven en de leefsituatie-score: hoe hoger de leefsituatie-score, hoe gezonder men zich voelt en hoe meer tevreden men is met het leven.

In Amsterdam bestaan verschillende gebieden met een combinatie van probleemkenmerken, zoals:

- + werkloosheid,
- + laag inkomen,
- + uitkeringsafhankelijkheid,
- + schoolverzuim,
- + cliënten van Bureaus Jeugdzorg,
- + krap wonen,
- + lage electorale participatie,
- + criminaliteit

De volgende gebieden vormen de buurtcombinaties met de hoogste graad van 'probleemcumulatie':

- + Bijlmer (Centrum en Oost)
- + Transvaalbuurt, Dapperbuurt, Indische Buurt (West en Oost)
- + Spaarndammer/Zeeheldenbuurt, Staatsliedenbuurt
- + Landlust
- + Hoofdweg e.o.
- + Overtoomse Veld
- + Geuzenveld.

² In bijlage 2 worden de onderwerpen beschreven die samen de leefsituatie-index vormen.

[bijlage 1]

Overzicht uitgevoerd onderzoek tot juni 2001

	2e helft 1999	1e helft 2000	2e helft 2000	1e helft 2001
1. Schuldhulpverlening	Factsheet	Quick scan	'Early warning' (=onderdeel uitvoeringsmonitor)	Uitvoeringsmonitor
2. Wijkgerichte aanpak gezondheidszorg	Factsheet	Quick scan		
3. Brede School met buurtkarakter	Factsheet		Quick scan	
4. Aansluiting onderwijs – arbeidsmarkt	Factsheet		Verkennde notitie	
5. Hulpverlening aan schoolgaande jeugd	Factsheet	Quick scan		
6. Ouderenbeleid	Factsheet	Quick scan		Onderzoek doelstellingen ouderenbeleid (Hypercube / O+S)
7. Sociale Activering	Factsheet			Quick scan
8. Zorg voor 0-4 jarigen	Factsheet		Quick scan	
Evaluatie bestaande monitors		Rapportage		
Staat van de Stad Amsterdam			Rapportage	Verdiepings- onderzoek

[bijlage 2] Leefsituatie-index (SLI): clusters, indicatoren en aantal variabelen¹

Cluster	Indicator	Aantal variabelen CBS/SCP	Aantal opgenomen in enquête
Wonen	a. Eigendom	1	1
	b. Woningtype	1	1
	c. Aantal kamers	1	0
	d. Woningoppervlakte	1	1
	e. Enge plek	0	1
	f. Bouwjaar	1	0
Gezondheid	a. Aantal psychosomatische symptomen	13	13
	b. Aantal ernstige aandoeningen	9	3
	c. Aantal overige aandoeningen	18	14
	Ervaren gezondheid	1	1*
Duurzame consumptiegoederen	a. Aantal huishoudelijke apparaten	2	2
	b. Aantal hobbyartikelen	3	3
Vrijtijdsactiviteiten	a. Aantal hobby's	8	8
	b. Aantal uitgaansactiviteiten	12	13
	c. Verenigingslidmaatschap	11	14
Mobiliteit	a. Autobezit	1	1
	b. NS-kaart	1	1
Sociale participatie	a. Actieve bijdrage aan organisatie	1	1
	b. Vrijwilligerswerk	17	21
	c. Sociale isolatie	6	6
Sportactiviteit	a. Aantal keren sporten per week	1	1
	b. Aantal sportactiviteiten	6	6
Vakantie	a. Vakantiereis afgelopen jaar	1	1
	b. Vakantietrip in buitenland	1	1
	c. Aantal vakantieartikelen	2	2
Sociaal netwerk	Contacten met familie, vrienden en burens	3	3*

¹ Bron: CBS/SCP

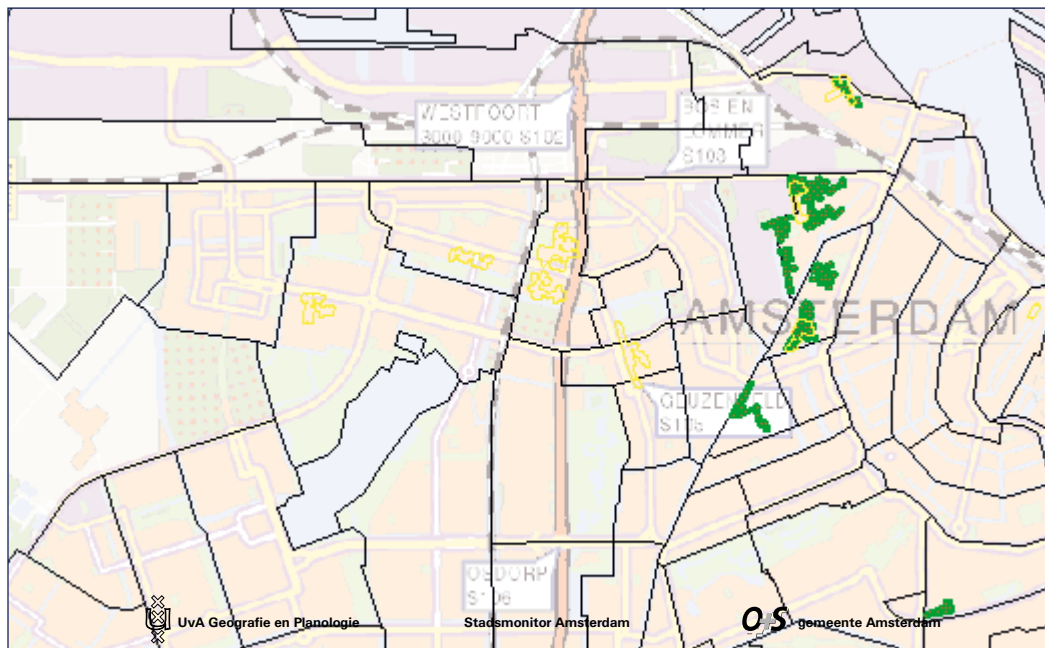
* Deze vragen zijn extra toegevoegd, maar worden niet in de SLI-index berekening opgenomen.

[bijlage 3]

Kaarten Stadsmonitor Amsterdam

Hieronder zijn enkele kaarten met bepaalde concentraties opgenomen uit de Stadsmonitor Amsterdam. De Stadsmonitor is ontwikkeld door O+S en de Universiteit van Amsterdam, vakgroep Geografie en Planologie. De basis van het programma vormen de specifiek voor GIS-applicatie bewerkte statistieken van O+S over verschillende onderwerpen. Deze statistieken worden bewerkt tot tabellen op het niveau van zescijferige postcodegebieden. Daarvan zijn er in Amsterdam momenteel ca 18.000. Van deze postcodegebiedjes is een omtrek geconstrueerd die zichtbaar gemaakt kan worden in een kartografisch programma.

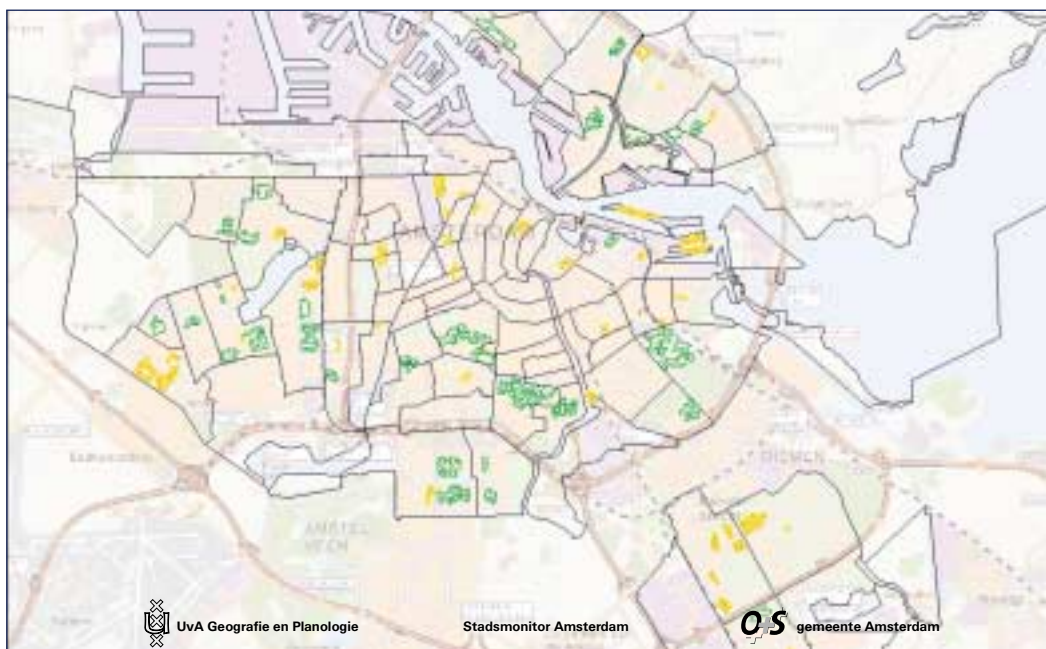
Het programma is zo geconstrueerd dat altijd aaneengeschakelde postcodegebiedjes getoond worden. Hoe groot die gebieden zijn, welke vorm ze hebben en waar ze liggen, ligt niet vast. Dat hangt telkens af van een aantal criteria die men zelf mag opgeven en waarvan slechts een aantal ondergrenzen vast staan. Gebieden komen in beeld als datgene wat men van die gebieden wil laten zien (bijvoorbeeld het aandeel jongeren) uitstijgt boven een bepaald minimumaantal en een aangegeven minimumpercentage. Dat is ook de reden waarom de aaneengeschakelde postcodegebieden aangeduid worden met 'concentraties'. Het gaat altijd om gebieden met een zekere gezamenlijke

Figuur 1: concentratiegebieden werkloosheid in 1994 (geel) en 1999 (groen).

Figuur 2: concentratiegebieden: Marokkanen in 1994 (geel: 14 gebieden) en 2000 (groen omrand: 18 gebieden)

Figuur 3: concentraties van mensen korte woonduur op een adres (geel: korter dan 3 jaar) en met lange woonduur (groen omlijnd: langer dan 15 jaar) in 2000

getalsmatige omvang en een 'aanwezigheid' die ruim boven het stedelijk gemiddelde uitstijgt. In welke mate aantal en aandeel uitstijgen boven de voorgeschreven en voorgestelde ondergrenzen mag men in het programma zelf kiezen.

De onderstaande tabel bevat een aantal kenmerken van de concentratiekaarten zoals ze in de hoofdstukken zijn getoond en beschreven.

	bevolking	jaar	minimum aantal	minimum percent.	aantal gebieden	aantal inwoners/ huish.	aantal groep	aandeel groep	kleur
figuur 1	werklozen	1994	100	24,70	34	25926	7495	28,9	geel
figuur 1	werklozen	1999	100	28,19	37	28670	9274	32,3	groen
figuur 2	Marokkanen	1994	461	21,18	14	43061	11192	26,0	geel
figuur 2	Marokkanen	2000	552	23,65	18	59789	17635	29,5	groen
figuur 3	korte woonduur	2000	100	49,41	46	13466	10841	80,5	geel
figuur 3	lange woonduur	2000	100	36,01	39	15497	7296	47,1	groen

Kengetallen presentaties Stadsmonitor Amsterdam

Literatuurlijst

Sociale Agenda Amsterdam en Werkprogramma; december 1999; Procesunit Sociaal Structuurplan

De Staat van de Stad Amsterdam; P. Schyns, T. Bouchier, K. Dignum, E. Lindeman, J. Slot; juni 2001; Sociaal Structuurplan, O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Evaluatie Amsterdamse Monitors; P. Schyns, T. Bouchier, J. Slot; maart 2000; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Basisdocument Vernieuwing Parkstad; C. Hermans, J. Slot, J. Greven, K. Dignum, Y. Driehuis, S. Lhaiba; augustus 2000; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek en Bureau Parkstad

Factsheet Schuldenproblematiek; Sociaal Structuurplan; september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Quickscan Bankroet voorkomen; Schuldhulpverlening in Amsterdam; vraag, aanbod en werkwijze; T. Bouchier, J. Slot; april 2000; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Factsheet Wijkgericht gezondheidsbeleid; Sociaal Structuurplan; september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Quickscan Zorg naar Vraag; D. Lettink, T. Bouchier, J. Slot; juni 2000; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Jaarrapportage Volksgezondheid Amsterdam; D. Uitenbroek, C. Erkens, A. Verhoeff; najaar 2000; GG&GD Amsterdam

Factsheet Brede school met sport en cultuur; Sociaal Structuurplan, september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Quickscan De Brede School in Amsterdam; T. Bouwman, T. Bouchier; oktober 2000; Matrix Partners en O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Factsheet Tussen school en betaald werk; Sociaal Structuurplan; september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Factsheet Zorg voor de jeugd; Sociaal Structuurplan; september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Quickscan Zorg(en)Kind; T. Bouchier, P. van der Steenhoven, H. Smeets; augustus 2000; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Schoolverzuim, supplement Quickscan Zorg(en)Kind; H. Smeets, P. van der Steenhoven, T. Bouchier; O+S, maart 2001; het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Factsheet Sluitend ouderenbeleid; Sociaal Structuurplan; september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Factsheet Amsterdamse ouderen wonen steeds langer zelfstandig; september 2000; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Quickscan Basisvoorzieningen voor thuiswonende ouderen; T. Bouchier, J. Slot; juni 2000; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Structuur in het Amsterdamse ouderenbeleid; maart 2001; Hypercube Business Innovation (HBI) en KPMG Bureau voor Economische Argumentatie

Factsheet Sociale activering; Sociaal Structuurplan; september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Factsheet Zorgvoorzieningen voor 0-4 jarigen; Sociaal Structuurplan; september 1999; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek

Quickscan 0-5 jarigen; T. Bouchier, L. Groenwold, J. Slot; januari 2001; O+S, het Amsterdamse Bureau voor Onderzoek en Statistiek